

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra pedagogiky a psychologie

Kyberšikana na základní škole

Diplomová práce

České Budějovice 2012

Vedoucí diplomové práce:

Mgr. Jiří Kressa

Vypracovala:

Veronika Dlouhá

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Datum: 27.5.2012

vlastnoruční podpis studentky

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu této práce Mgr. Jiřímu Kressovi, za připomínky a dobré rady při zpracování mé práce.

Anotace

DLOUHÁ, V. *Kyberšikana na základní škole*. České Budějovice 2012. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Pedagogická fakulta. Obor učitelství pro první stupeň. Vedoucí práce Mgr. Jiří Kressa.

Diplomová práce „Kyberšikana na základní škole“ pojednává o problematice kyberšikany v současné době v naší společnosti.

Měla nám nejprve objasnit základní pojmy dané tematiky, dále prostředky takového chování dětí a související pojmy, jako je kybergrooming.

Dále se práce věnovala neméně důležitým tématům, jako jsou preventivní opatření, postupům v případě zjištění kyberšikany a její postizitelnosti. Také nás seznámila se skutečnými případy kyberšikany.

V empirické části diplomové práce jsme se zaměřili na konkrétní skupinu respondentů z vesnické a městské základní školy v jihočeském kraji s cílem potvrdit či vyvrátit hypotézy o existenci kyberšikany na dané škole a o povědomí žáků o takovém jednání a z tohoto pak vyvodili patřičné závěry.

Klíčová slova: šikana, kyberšikana, oběť, útočník, kybergrooming

Annotation

The thesis "Cyberbullying at the elementary school" referred to the issue of cyberbullying is currently in our society. We should first clarify the basic concepts of the topic, as well as resources such behavior of children and related concepts such as kybergrooming. Further work is devoted to less important topics such as preventive measures, procedures in the event of cyberbullying and its postizitelnosti. We are also acquainted with the real cases of cyberbullying. In the empirical part of the thesis, we focused on a specific group of respondents from rural and urban primary schools in the South Bohemian region in order to confirm or disprove the hypothesis of the existence of cyberbullying in the school and pupils' awareness of such conduct, and then draw the appropriate conclusions.

Key words: bullying, cyberbullying, the victim, attacker, kybergrooming

Obsah

ÚVOD	7
I. TEORETICKÁ ČÁST	9
1. VÝVOJ OSOBNOSTI	10
1.1 ROZDÍL MEZI FYZICKÝM A PSYCHICKÝM NÁSILÍM	11
1.2 VYMEZENÍ POJMU ŠIKANA	11
2. KYBERŠIKANA.....	13
2.1 ČÍM SE KYBERŠIKANA LIŠÍ OD KLASICKÉ ŠIKANY?.....	15
2.1.1 Útočník.....	15
2.1.2 Místo a čas.....	15
2.1.3 Oběť	15
2.1.4 Sekundární útočníci (diváci a šířitelé)	15
2.1.5 Diagnostika	16
2.2 PROSTŘEDKY KYBERŠIKANY	16
2.2.1 Textové zprávy	18
2.2.2 Fotografie nebo videoklipy pořízené kamerou mobilních telefonů.....	18
2.2.3 Mobilní telefonáty	18
2.2.4 E-maily	18
2.2.5 Chatovací místnosti	19
2.2.6 Instant messaging.....	19
2.2.7 Sociální sítě	19
2.2.8 Internetové stránky.....	19
2.3 ÚČASTNÍCI KYBERŠIKANY	20
2.3.1 Útočníci	20
2.3.2 Oběť	21
2.4 ŘEŠENÍ	22
3.1 KDO JSOU OBĚTI?	23
3.1.1 Nejčastější typy obětí.....	23
3.2 KDO JSOU ÚTOČNÍCI?	24
3.3 JAK SE CHRÁNIT PŘED KYBERGROOMINGEM?	25
3.3.1 Pravidla pro děti a mládež	25
3.3.2 Pravidla pro rodiče.....	26
3.4 KYBERŠIKANA V ČR	26
3.5 KYBERGROOMING V ČR	27
Případ z České republiky	27
4. PREVENCE, DIAGNOSTIKA A INTERVENCE	28
4.1 JAK RODIČ NEBO UČITEL POZNÁ KYBERŠIKANU	28
4.1.1 Nepřímé ukazatele prokazující, že dítě je šikanované	28
4.1.2 Nepřímé ukazatele prozrazující, že dítě šikanuje	29
4.1.3 Přímé ukazatele	29
4.2 JAK POSTUPOVAT, KDYŽ SE STANEME OBĚTÍ KYBERŠIKANY.....	30
4.3 ŘEŠENÍ KYBERŠIKANY VE ŠKOLE, INTERNET JAKO PREVENCE ONLINE NÁSILÍ.....	30
4.3.1 Pro bezpečí na internetu stačí dodržet jen pár důležitých, ale přitom jednoduchých zásad:...	32
4.3.2 České blogy podporující bezpečnost internetu a prevenci on-line násilí.....	32
4.3.3 Zahraniční blogy	33
4.4 KYBERŠIKANA A ZÁKONY	34
4.5 10 TIPŮ PRO UČITELE	35
4.5.1 10 doporučení pro učitele	35
II. PRAKTICKÁ ČÁST	37
5. VÝZKUM NA ZŠ	378
5.1 CÍL PRÁCE, STANOVENÍ HYPOTÉZ	38

5.2	METODIKA VÝZKUMU	39
5.3	VÝSLEDKY VÝZKUMU	40
5.4	STANOVENÍ ZÁVĚRŮ.....	50
	ZÁVĚR PRAKTICKÉ ČÁSTI	52
	ZÁVĚR	54
	POUŽITÁ LITERATURA	56
	SEZNAM TABULEK A GRAFŮ.....	59
	SEZNAM PŘÍLOH	61
	PŘÍLOHA.....	62

Úvod

Ke své diplomové práci jsem si vybrala téma s názvem Kyberšikana na základní škole. Toto téma bylo zvoleno hlavně z toho důvodu, že se mimo klasické šikany objevuje mezi dětmi čím dál častěji kyberšikana, která je aktuálním problémem řešeným v našich školách.

V první kapitole se budeme věnovat úvodu do problematiky šikany, tzn., že se zmíníme o vývoji jedinců zkoumané skupiny a vymezíme pojem šikana. Ve druhé kapitole se začneme zajímat už konkrétně o kyberšikanu, o rozdíly mezi šikanou a kyberšikanou, o prostředky kyberšikany a o její jednotlivé účastníky. Ve třetí části se blíže podíváme na kybergrooming a uvedeme i nějaké skutečné případy, ať už z České republiky nebo ze zahraničí. Ve čtvrté části se zaměříme na prevenci a diagnostiku problému, uvedeme několik rad pro rodiče i pro učitele. Poslední pátá část této práce je výzkumná. Cílem výzkumu je hlavně zjištění povědomí respondentů o pojmu kyberšikana a zda mají nějakou osobní zkušenost.

Myslím, že rozvoj kyberšikany je způsoben rozvojem informačních komunikačních technologií, které jsou dnes běžnou součástí života většiny dospívajících dětí. Ty ji využívají především k jejich rychlé komunikaci mezi sebou a také pro zábavu. I přesto, že dnes každý dospívající hýří touto technologií a bez sebemenších problémů ji ovládá, neuvědomuje si hrozící nebezpečí na internetu, či násilí způsobené používáním mobilních telefonů, komunikačních sítí a internetových profilů.

Vyskytují se mezi námi tací lidé, kteří vědí, jak tyto moderní technologie zneužít a daří se jim to. Díky anonymitě poskytnuté prostřednictvím mobilních telefonů a internetu, je pro ně mnohem snadnější svou oběť šikanovat a často dochází ke stupňování tohoto agresivního chování.

Tento specifický psychický nátlak je rozšířený hlavně ve vyšších ročnících druhého stupně základních škol. Proto jsme se zaměřili na tuto problematiku v 8. a 9. ročnících vesnické základní školy a městské základní školy v jihočeském kraji.

Šikana se ve školách vyskytovala vždycky a někteří ji považují za součást našeho života. To, že šikanování vede k mnoha sebevraždám, násilným útokům a vraždám, jak se dovídáme z novin a internetu, by ale měla dnešní společnost brát jako výstražný signál. Stoupá i úroveň brutality a objevují se další typy šikany, jako je bossing,

mobbing. V dnešních školách už není výjimkou ani šikana učitelů, protože jejich autorita upadá.

Mnohdy oběť kyberšikany ani neví, že o ní někdo na internetu či přes mobilní telefon zveřejňuje potupná videa, či fotografie mezi spolužáky. Pro dnešní dítě totiž není problém naučit se s těmito médii zacházet a využít je k takovým věcem. Velkým problémem se nám jeví i to, že rodiče si v mnohých případech ani neuvědomují rizika, která pro jejich dítě tato novodobá technologie přináší. Podle výzkumů společnosti e-bezpečí se v ČR s kyberšikanou může setkat více než polovina dětí.

Cílem mé práce bylo zjistit pomocí dotazníkového šetření v 8. a 9. třídách ve vybraných základních školách v jihočeském kraji především informovanost žáků o nebezpečnosti kyberšikany a znalost tohoto pojmu. Také zjištění jejich osobní zkušenosti s ní. Dále jejich názory a postoje vztahující se ke kybernetické šikaně, navržení vhodného trestu pro agresora kyberšikany a zároveň návrhy její prevence.

I. Teoretická část

1. Vývoj osobnosti

Zkoumanými respondenty budou žáci 8. a 9. tříd. Jsou ve věku, kdy z psychologického hlediska patří do skupiny pubescentů. Podle Eriksona je toto období dospívání charakteristické hledáním vlastní identity, bojem s pochybnostmi o sobě samém. Poukazuje se na vysoký výskyt kázeňských přestupků, delikvence, duševních poruch a sebevražd v tomto věku. Obranný mechanismus nabízí únik do fantazie, umožňuje odpoutání od reality a nabízí experimentování s různými rolemi. Snadno se pak může vžít do role někoho jiného a zneužít své anonymity prostřednictvím internetu.

Puberta je biologický mezník. Tělesná proměna je výrazným zdrojem sebehodnocení. Zaměření na vlastní tělo a větší důraz na volbu oblečení je produktem sociálního hodnocení mezi vrstevníky. Často se děti mohou stát terčem posměchu právě kvůli stavbě těla, či způsobu oblékání. Sociálním mezníkem je ukončení školní docházky a volba povolání. Potvrzením vlastních kompetencí se snižuje závislost na rodině.

Období dospívání a mládí patří k nejkritičtějším, nejobtížnějším stadiím ve vývoji jedince. Společnost očekává, že mladý člověk nejen biologicky vyspěje, ale také přejde k plnění společenských úkolů a povinností, které klade na dospělé povolání, rodina a že k tomu účelu dovrší a podstatně zdokonalí svou dosavadní „přípravu pro život“. To se týká jak vědomostí a dovedností, tak rozvoje schopností, postojů a charakteru.

Mladý člověk usiluje o to, zbavit se závislosti na rodičích a jejich autoritě, osamostatnit se, zařadit se více do skupiny vrstevníků, která je mu bližší a má více porozumění po mnoha stránkách. Může se snažit o to být zajímavější, někdy k tomuto zviditelnění ve skupině může použít až už fyzické, tak psychické násilí na slabších jedincích, vrstevnících. Mění se vztahy k vrstevníkům, klade na ně vyšší požadavky, často je zklamán dosavadními vztahy, které mnohdy byly nestálé a bez hlubšího porozumění. (Vágnerová, 2005)

1.1 Rozdíl mezi fyzickým a psychickým násilím

Rozlišujeme různé formy násilí. V oblasti šikany nás zajímá především fyzické a psychické násilí. Fyzické násilí zahrnuje: rány, facky, mlácení, strkání, kopání, kousání, štípání, tahání za vlasy, házení předmětů, zamezování v pohybu, tlučení hlavou (např. o stěnu, topení), rdoušení. Také zahrnuje užití zbraní jako klacek, nůž nebo pistole. Typickým fyzickým násilím se projevuje šikana.

Násilí ale neznamená jen někoho bít. Někdo může používat násilí bez toho, aby se druhého dotkl. I slova proto mohou být považována za násilí. Mluvíme o psychickém násilí. Klasickými projevy mohou být zastrašování, výhrušná gesta, předvádění zbraní, ničení věcí, ubližování jiným v přítomnosti ohrožené osoby a zvýšená kontrola všeho, co ohrožená osoba dělá, tzn. kam jde, s kým mluví, co říká, kdy se vrátí, omezování samostatnosti a rozhodování o sobě, kritizování a ponižování, nadávky, zesměšňování, snižování schopností, zpochybňování duševního zdraví, zlehčování obav, přehlížení přání a potřeb, vyhrožování a vydírání, nucení k poslušnosti, vyhrožování bitím nebo zabitím, přerušování kontaktů, sebevraždou, vydírání přes děti, vnoučata, vyvolávání pocitů viny. Typickým příkladem psychického násilí je kyberšikana. (Stop násilí, 2007)

1.2 Vymezení pojmu šikana

Slovo šikana, které dle Říčana (1995, s. 25) pochází z francouzského slova chicane, mimo jiné znamená zlomyslné obtěžování, týrání, sužování, pronásledování např. vůči podřízeným nebo občanům ze strany úředníků. V definici šikany dále Říčan (1995, s. 26) uvádí, že šikanování znamená, když dítě nebo více dětí říká jinému ošklivé a nepříjemné věci, bije ho, kope, vyhrožuje mu, zamyká je v místnosti apod. Tyto incidenty se podle něj mohou opakovat a napadené dítě se útokům jen těžko brání.

Kolář (2001, s. 27) hovoří o šikanování jako o nemoci čili patologickém chování a jako hlavní rysy šikany uvádí, když jeden nebo více žáků úmyslně, většinou opakovaně týrá a zotročuje spolužáka nebo více spolužáků a k tomu účelu používá agresi a manipulaci. Tyto projevy porušují školní pravidla, dokonce mohou naplnit i skutkovou podstatu trestného činu.

Bendl (2003, s. 24) dodává, že neexistuje nějaká přesná, jednoznačně výstižná definice šikany, resp. mezi tím, co je ještě běžné chování a co už je šikana. Šikana je podle něj

ve své podstatě obtěžování druhého člověka a existuje mnoho způsobů, jak může někdo někoho obtěžovat.

Šikanování je všudypřítomné a může nás doprovázet celý život. Někdy začíná už v rodině mezi sourozenci, pokračuje ve škole (bullying), v zaměstnání (mobbing, bossing, stuffing), v partnerských vztazích (domestic violence). Existuje mnoho spekter projevů šikany.

Šikana může být příznakem dysfunkčního školského systému. Existuje nejen mezi žáky, ale také i mezi studenty, učiteli, rodiči a vedením školy, čímž vznikají případy jako rodiče šikanující učitele, učitelé šikanující žáky apod.

K šikaně nejčastěji dochází ve školním prostředí. Často na ni narazíme i mimo školu, např. na hřištích, v nákupních centrech, ve družině. Dalším prostředím je kyberprostor – prostřednictvím textových zpráv, e-mailů, internetových chatů a webových stránek, sociálních sítí.

Uvádí se, že šikana je jev, který zůstává skryt kontrole veřejných institucí. Stále více to však platí pro další spektrum šikany, kterou je tzv. kyberšikana. Používání moderních komunikačních a informačních technologií, které tento způsob šikany vystihují, poskytuje agresorovi anonymitu. Je u něj menší obava z usvědčení z takového jednání. Také je známo, že mládež používá moderní komunikační a informační technologie masově, naprostá většina dospívajících vlastní mobilní telefon a disponuje přístupem k internetu.

Kyberšikana se díky rostoucímu rozšíření informačních technologií stává poměrně závažným problémem. Na rozdíl od ostatních spekter šikany, kyberšikana v mnohem větší míře postihuje i učitele.

2. Kyberšikana

„ Patnáctileté Aleně se dlouhé měsíce vysmívaly spolužačky. Byla trochu jiná. Nemalovala se jako ony a místo randění se věnovala gymnastice. Posílaly desítky e-mailů a esemesek. Psaly o ní „básničky“ na web. „Vypadá jako hnida/ ale je velká pinda/ anglicky umí jen I miss you, I love you/ Ale na to jí říkám jen Fuck you.“ Takové a mnohem vulgárnější texty píše jak kluci, tak dívky. „Holky jsou v tomhle směru neuvěřitelně tvořivé,“ podotýká Kolář. Čte dál ukázky z některých „výtvorů“ - jsou to nepublikovatelné, sprosté útoky plné fekálních a sexuálních obrátů. Vyvrcholilo to na Nový rok, kdy Alena dostala „přání“.

„Přeju ti vše nejhorší do nového roku. Smrt, mor, syfilis, tuberu, láskou nezamaskuješ žádný hemeroidy, hnidy. A dostaneš přes hubu hned na Nový rok,“ píše agresorka. Dívka se zhroutila. Odmítala jíst. Hubla. Byla u ní diagnostikována anorexie. Když její matka chtěla šikanu řešit, rodiče agresorek všechno popřeli a obrátili proti oběti.“ (Nejezchlebová, 2009)

Zatímco klasická šikana se většinou projevuje jak fyzickými útoky, tak útoky psychickými, kyberšikana se odehrává výhradně v psychické rovině. Projevuje se ponižováním, nadáváním, urážením, zastrášováním, vyhrožováním, vydíráním, obtěžováním a pronásledováním oběti - což považujeme za typické projevy psychické šikany. Na první pohled se zdají projevy šikany i kyberšikany stejné. Ale není tomu tak. Chybí tu typický asymetrický osobní vztah mezi obětí a agresorem. Útoky se totiž odehrávají ve virtuálním prostředí, které díky svým specifickým možnostem posouvá důsledky takového jednání mnohem dál. Napadení mohou být intenzivnější, dlouhodobější.

Kyberšikana bývá definována jako trýznění, hrozby, obtěžování, ponižování, ztrapňování nebo jiné útoky mezi mladistvými pomocí internetu, interaktivních a digitálních technologií nebo mobilních telefonů. (Dehue a kol. 2008 In Krejčí 2010)

Na portálu E-bezpečí je uvedena tato definice: „zneužití ICT (informačních komunikačních technologií), zejména pak mobilních telefonů a Internetu, k takovým činnostem, které mají někoho záměrně vyvést z rovnováhy“. (Krejčí, 2009)

Autoři Hinduja, Patchin a Proctor ve své knize použili jiné vyjádření. Definují kyberšikanu jako vědomé a opakované ubližování prostřednictvím elektronického textu média. (Hinduja, Patchin, Burgess-Proctor, 2012)

Existuje mnoho různých vyjádření a popisování kyberšikany, avšak podstata je všude stejná. Kyberšikana (též kybernetická šikana, počítačová šikana či cyberbullying) je druh šikany, který využívá elektronické prostředky, jako jsou mobilní telefony, e-maily, pagery, internet, blogy a podobně. Řada jejích projevů může spadat do oblasti

kriminálních činů. Její nejobvyklejší projevy představuje zasílání obtěžujících, urážejících či útočných e-mailů a SMS, vytváření stránek a blogů dehonestujících ostatní, popřípadě může kyberšikana sloužit k posilování klasických forem šikany, nejčastěji prostřednictvím nahrání scény na mobilní telefon a jejího následného rozeslání známým dotyčného, popřípadě vystavení na internetu.

Zejména poslední varianta šikany může být extrémně nebezpečná – pokud se spojí s nějakou velmi ponižující situací, takovéto zveřejnění nedůstojných materiálů pro obrovské množství lidí (které nejde vzít zpět) mnohonásobně zvyšuje utrpení a trauma oběti, což na ni může mít extrémně neblahý dopad. (Wikipedia, 2001)

Kyberšikana je také definována odborníky, a to jako „elektronická šikana prostřednictvím mobilního telefonu (SMS), e-mailu, rychlých zpráv, chatu nebo webových stránek – vysílání škodlivých slov nebo fotografií jednotlivce“. (Kowalski et al., 2007, s. 1)

Hlavním cílem při kyberšikaně je někomu ublížit, zesměšnit ho, za použití elektronických prostředků. Je to úmyslné, nepřátelské chování, které se obvykle opakuje a jednotlivec nebo skupina útočníků ubližuje takovým způsobem, že se oběť nemůže účinně bránit.

Kyberšikana se projevuje například prostřednictvím hanlivých a urážlivých zpráv SMS, MMS nebo zpráv na internetu, zesměšňujícími nebo ponižujícími obrázky či videy posílanými e-mailem nebo vyvěšenými na webové stránce. Dále se objevují blogy s cílem zesměšnit někoho prostřednictvím komunitních sítí, zneužití identity oběti, instant messaging, nebo rozesílání obtěžujících a urážlivých zpráv pod jejím jménem.

Ve studii Juvonena a Grosseho (2008) si bylo jisto 73% studentů, že věděli totožnost svého útočníka, nicméně Li (2006) uvedl, že kyberšikana může zůstat v anonymitě a často je obtížné ji najít nebo stíhat. (In Williams, Godfrey, 2011)

2.1 Čím se kyberšikana liší od klasické šikany?

2.1.1 Útočník

Při šikaně jsou oběť a agresor v přímém kontaktu, doslova tváří v tvář, kdežto při kyberšikaně si agresori mohou zachovat určitý odstup od svých obětí. Tento odstup jim umožňuje značnou dávku anonymity a představu bezpečí, která je ujišťuje v tom, že na ně nikdo nepříjde. Zároveň je pro ně lehčí „zapomenout“ na své chování a dostatečně minimalizovat pocit viny, jelikož nevidí způsobené škody. A oběť, jež nezná pravou identitu pachatele, ztrácí důvěru k ostatním lidem. Původcem kyberšikany může být každý, kdo má potřebné znalosti informačních a komunikačních technologií, tedy i fyzicky slabý jedinec.

2.1.2 Místo a čas

Další odlišností od šikany je skutečnost, že kyberšikana může probíhat kdykoli a kdekoli během celého dne a proniká tudíž do míst, která se dříve zdála být bezpečná. Toto zjištění může z velké části přispívat k psychickému poranění oběti, která má pocit, že se nemůže nikde schovat, nemá komu věřit a že není nikde v bezpečí.

2.1.3 Oběť

V tomto neskutečném světě nezáleží na věku, pohlaví, síle ani na úspěšnosti útočníka nebo oběti ve společnosti. Původcem kyberšikany může být každý, kdo má potřebné znalosti informačních a komunikačních technologií, tedy i fyzicky slabý jedinec. Z výzkumů vyplývá, že oběti tradiční šikany se často stávají také oběťmi kyberšikany, která je v této souvislosti posunem šikany o krok dál. Výzkumy také uvádějí, že oběti kyberšikany tráví více času na internetu, bývají obvykle málo obeznámeny s riziky spojenými se zneužitím ICT, proto se na internetu chovají méně opatrně.

2.1.4 Sekundární útočníci (diváci a šířitelé)

Prostředky kyberšikany (zprávy a pořízené záznamy) se mohou velmi jednoduše šířit a rozesílat dál. Kyberšikana tedy může mít velmi početné obecenstvo. Útočník nemusí oběť napadat opakovaně. Bohužel mu stačí, když citlivé zprávy nebo nahrávky publikuje na internetu a o jejich šíření se pak postarají jiní. Toto „publikum“ pak umožňuje zvyšovat intenzitu útoku a zhoršovat jeho dopad na oběť. Naproti tomu, když si parta kluků nebo dívek počká na svého slabšího spolužáka, jsou svědky šikany pouze ti, kteří se útoku účastnili nebo mu přihlíželi.

Dnes už je zcela běžné, že šikana jde ruku v ruce s kyberšikanou. To znamená, že útočníci natočí reálný útok a zveřejní ho na internetu.

2.1.5 Diagnostika

Posledním důležitým rozdílem jsou náznaky. Při tradiční šikaně je jich dostatek, např. roztrhané oblečení, modřiny, ztráta věcí, ale i nechuť jít do školy, pozdější návraty, nebo uzavřenost. U kyberšikany je takovýchto náznaků mnohem méně. Dá se odpozorovat z chování oběti, nebo přímo nahlédnutím do historie chatů na sociálních sítích, ICQ, mailu nebo Skype, čehož může rodič těžko dosáhnout díky zaheslování těchto přístupů.

(Kopecký, Krejčí, 2010)

2.2 Prostředky kyberšikany

Prostředků kyberšikany je mnoho. Podle zvoleného prostředku dále můžeme rozeznat formu kyberšikany. Záleží na použitém prostředku, který je použit k jejímu provedení.

Konkrétní podoby kyberšikany jsou velmi rozmanité. Kyberšikana jich nabývá podle toho, jaká komunikační a informační technologie je používána k jejímu provedení.

Podle Nancy Willardové (2005-2007, str. 1, 2) existuje sedm hlavních forem kyberšikany:

flaming (zatracení)

Jedná se o posílání zlomyslných a vulgárních sdělení o určité osobě prostřednictvím e-mailu nebo textových zpráv.

harassment (harašení)

Dochází k opakovanému posílání útočných sdělení prostřednictvím e-mailů nebo textových zpráv.

cyberstalking (pronásledování)

Mluvíme o on-line trýznění výhrůzkami ublížení na zdraví či jinými hrubě zastrašujícími projevy.

denigration (degradace)

Jde o posílání poškozujících a lživých sdělení o určité osobě nebo jejich zobrazování on-line.

impersonation (zosobnění)

Předstírání identity jiné osoby za souběžného posílání materiálů, které ohrožují postavení takové osoby.

outing (odhalování)

Posílání a zobrazování osobních materiálů, které obsahují citlivé, soukromé a zahanbující informace, včetně předávání zpráv a obrázků.

trickery (trik)

Ztrapňování pomocí falešných profilů. Oběť odhaluje svá tajemství v domnění, že útočník je přítel. Ten pak informace dále sdílí a komentuje je svými poznámkami.

exclusion (vyloučení)

Zobrazování hrubostí, které vedou k vyloučení určité osoby z on-line skupiny lidí.

Přehled jednotlivých forem kyberšikany podává též Belsey :

- a) e-mail: přenos zpráv prostřednictvím komunikační sítě do osobních poštovních schránek uživatelů;
- b) zasilání zpráv a souborů mezi uživateli sítě (*instant messaging*): komunikace umožňující vytvoření uzavřené chatové místnosti, v níž se provádí interakce systémy ICQ, SKYPE, atd.;
- c) chatové místnosti (*chat rooms*): v reálném čase vedená komunikace mezi dvěma nebo více osobami prostřednictvím počítače, zvláštním druhem jsou tzv. *bash boards*, tedy on-line bulletiny a virtuální chatové místnosti sloužící k anonymní a volné diskusi mladých lidí, a to bez tématického omezení;
- d) krátké textové zprávy: posílání a přijímání textových zpráv mobilním telefonem, nejčastěji SMS, dále MMS (*Multimedia Messaging Service*), EMS (*Enhanced Messaging Service*) a PDA (*Personal Digital Assistants*); webové stránky: *Word*

Wide Web informační systém pro práci s hypertextovými dokumenty umožňujícími vytváření a spravování internetových stránek;

- e) hlasovací boxy (*polling booths*): vytvářené na webových stránkách s cílem umožnit hlasovat o nějaké osobní charakteristice (například o nejošklivější dívku a chlapce);
- f) jiné formy komunikace usnadňující připojení k internetu: Wi-Fi, SPOT aj.

(BELSEY, 2012)

2.2.1 Textové zprávy

Nejčastěji jde o zprávy s výhrušným či útočným obsahem. Kyberšikana prostřednictvím textových zpráv může vypadat i tak, že oběť je vytrvale přehlcována velkým množstvím textovek. Bohužel v dnešní době jsou k dostání SIM karty „na jedno použití“, které lze po vyčerpání kreditu vyměnit a oběť se tak ani nemusí dozvědět, kdo ji takto obtěžuje.

2.2.2 Fotografie nebo videoklipy pořízené kamerou mobilních telefonů

Mobilními telefony je dnes snadné pořídit fotografie, které je možné z mobilu (přes internet, Bluetooth) poslat dál. Pachatel oběť takto zahanbuje, nebo dokonce zastrašuje. Běžnou a pravděpodobně nejčastější formou kyberšikany je tzv. „happy slapping“ (volně přeloženo jako „veselé fackování“) což je nahrávání a následné zveřejňování videozáznamů fyzických útoků.

2.2.3 Mobilní telefonáty

V dnešní době není neobvyklé, že každý z nás vlastní mobilní telefon, jejich počet stále narůstá. Agresoři své oběti často obtěžují neustálými a někdy i útočnými telefonáty, případně je opakovaně prozvánějí, a když oběť telefon zvedne, neodpovídají. Dochází i k tomu, že agresor své oběti telefon odcizí a používá ho k otravování dalších, což vede k tomu, že je daná oběť mylně považována za agresora.

2.2.4 E-maily

Je snadné vytvořit e-mailový účet a to vede k tomu, že agresoři mohou posílat výhrušné a šikanující e-maily pod pseudonymem nebo pod cizí identitou, aniž by museli mít strach z odhalení.

2.2.5 Chatovací místnosti

Ty jsou výborným způsobem, kterým mohou mladí lidé komunikovat – pokud nejsou porušena bezpečnostní pravidla místnosti. Tento druh kyberšikany zahrnuje chat hracích stránek a virtuální svět, jako je například Second Life.

2.2.6 Instant messaging

V naší republice se pro tuto formu kyberšikany používá komunikačních programů jako je Skype nebo ICQ. Během komunikace je snadné zapomenout, že zprávy jsou odeslány do „kyberprostoru“, kde není velká příležitost pro úvahy a cenzuru. Diskuse se tak snadno může zvrhnout v palbu útočných komentářů a mohou vést k situacím, kde skupina útočí na jednotlivce.

2.2.7 Sociální sítě

Tyto služby umožňují snadné spojení s ostatními s možností sdílení fotografií, videí a zábavy. Ovšem pokud se neuplatňují bezpečnostní pravidla, mohou být dále zneužity k rozšiřování pomluv a drbů. Tlak okolí a snaha být populární díky počtu přidáných „přátel“ může vést k tomu, že přijmou „žádost o přátelství“ od člověka, kterého ani neznají. Takto snadno poskytují přístup ke svým osobním informacím a jsou snadno zranitelní.

2.2.8 Internetové stránky

Dovednosti získané pro správnou tvorbu internetových stránek a použití internetových technologií lze také zneužít. Agresoři si tak lehce vytvoří hanlivé blogy o svých obětech. Prostřednictvím některé z mnoha stránek, které takovéto služby nabízejí zadarmo a pro legitimní účely, si mohou vytvořit internetové ankety, ve kterých kladou spoustu otázek o svých obětech.

(Rogers, 2011)

2.3 Účastníci kyberšikany

2.3.1 Útočníci

Výzkumy ukazují, že útočníci tráví více času na internetu, a to bez dohledu rodičů, kteří se příliš nezajímají o to, k čemu internet jejich děti používají. Útočníky bývají častěji chlapci než dívky s dobrým sociálním statutem. Agresorem vždy nemusí nutně být jedinec fyzicky silnější a zdatnější nebo starší jedinec. U tohoto typu šikany u agresora většinou převažují výborné znalosti v oblasti informačních a komunikačních technologií.

Ve virtuálním prostředí většinou útočníci vystupují pod přezdívkou (nickem), používají pro oběť neznámou e-mailovou adresu, telefonní číslo atd. (E-bezpeci, 2008)

Agresori při kyberšikanování využívají anonymity, kterou jim poskytuje prostředí komunikačních sítí. Pocit nedotknutelnosti neohroženosti, který agresor cítí, způsobuje to, že se ke kyberšikaně odhodlají i jedinci, kteří by klasické šikany nebyli schopni.

Z literatury jsou známy 4 typologie kyberagresorů. Pro jednotlivé typy kyberagresorů jsou typické různé styly kyberšikanování. Liší se například ve stylu nebo motivu kyberšikanování.

Podrobně tuto problematiku zpracovala Rottová, a „, et al.“ (2009).

1. „Pomstichtivý andílek“

U tohoto agresora je velmi pravděpodobné, že mohl kyberšikanu sám prožít, nebo je zastáncem svého kamaráda, který je kyberšikanován.

Prostřednictvím kyberšikany se snaží pomstít za něco, co oběť/útočník udělali. „Pomstichtivý andílek“ je obvykle samotář, může ale své pocity sdílet s nejbližšími přáteli. Bránit se kyberšikaně další kyberšikanou nevede k vyřešení problému. Je nutné, aby si uvědomil, že se jeho jednání vyznačuje stejně, jako jednání kyberagresora.

2. Bažící po moci

Jde o kyberagresory, jenž dávají najevo svou sílu a moc a chtějí v druhých probudit strach. Svým chováním se vychloubají a tím na sebe upozorňují a získávají publikum. Pocit uspokojení mají, pokud má jejich jednání odezvu, např. u spolužáků nebo přátel. Pokud se žádná reakce okolí neprojeví, agrese se stupňuje. Obvykle využívá kyberšikanu v zastoupení. Obecně může být tento typ nejnebezpečnější ze všech.

3. „Sprostý holky“

Pro tento typ kyberšikany jsou častějšími kyberagresory děvčata. Nuda je prvotním znakem, přecházející v nekontrolovatelnou „zábavu“ kyberšikanování obvykle jiných děvčat. Kyberagresorů je více a vyžadují pozornost druhých. Pokud „sprostý holky“ nenaleznou žádanou radost, nastane rychlý útlum kyberšikanování.

4. Neúmyslný kyberagresor

Kyberagresor tohoto typu si ze začátku neuvědomuje kyberšikanu z jeho strany. Stává se to např. při hraní her, kdy neadekvátně či nenávistně komentuje průběh hry. Důvodem může být momentální vztek či frustrace. Neuvědomují si však závažnost svých reakcí. Pokud jej někdo obviní z kyberšikany, je překvapen.

2.3.2 Oběť

Obětí bývá často jedinec, který se nějak odlišuje. Spektrum odlišností je velké, nejčastěji jsou šikanováni jedinci handicapovaní vzhledově, sociálně či fyzicky, lidé úzkostní, plaší, či ti, kteří se odlišují rasově, národnostně, vyznáním nebo chováním. Stejně tak se může obětí stát nový člen skupiny (nový žák, spolupracovník). (Wikipedia, 2001)

U klasické šikany většinou oběť ví, kdo je agresor, ale u kyberšikany se přibližně 40% obětí nikdy nedozví, kdo je šikanoval. Proto může agresor své aktivity stupňovat a činit to, co by si tvář v tvář v mnoha případech nedovolil. (Malíková, 2007)

Obětí se mohou stát nejčastěji děti, které si vyhledávají přátele především ve virtuálním světě, místo ve světě skutečném. Také děti, které nejsou dostatečně informovány o bezpečném používání komunikačních technologií, jako je internet a mobilní telefon, se nechovají příliš zodpovědně a zveřejňují na internetu své osobní informace, často také sexuálně laděné fotografie, videa apod. (E- bezpečí, 2008)

2.4 Řešení

Předchozí zmíněné odlišnosti mezi šikanou a kyberšikanou naznačují, že také postup při řešení těchto problémů se v mnohém liší. Při řešení kyberšikany můžeme narazit na celou řadu problémů, které nám naše snažení mohou velmi znesnadnit. Mezi tyto problémy patří především:

- samotné rozpoznání obětí, které může činit problémy svěřit se,
- identifikace mnohdy anonymního pachatele (např. pro zahraniční poskytovatele nebo správce služeb neplatí české zákony, nemusí tedy spolupracovat ani s Policií ČR),
- zablokování poškozujícího obsahu, pokud jej pachatel odmítne odstranit a jeho blokování neumožní ani správce služby (to může být opět problém především u zahraničních poskytovatelů),
- bránění v šíření poškozujícího obsahu sekundárním útočníkům atd.

(Kopecký, Krejčí, 2010)

3. Kybergrooming

S kyberšikanou úzce souvisí kybergrooming. Za kybergrooming označujeme chování, kdy si pachatel, agresor vytipovává oběť na internetu, snaží se o získání její důvěry, o vybudování si blízkého vztahu s ní a následně se snaží vylákat ji na schůzku. Cílem takovéto schůzky je oběť zneužít.

Toto nebezpečí číhá na děti a teenagery denně. Takřka denně totiž na internetu komunikují s cizími lidmi. Pokud je dítě ve špatném citovém rozpoložení (cítí se osaměle, přijde o kamaráda, o první lásku) stačí, aby virtuální přítel zvolil správná slova, dítěti zahraje na city a potíže jsou tu. (Saferinternet, 2011)

3.1 Kdo jsou oběti?

Oběťmi kybergroomingu jsou obvykle děti nejčastěji ve věku 11–17 let. Spíše se jedná o dívky než o chlapce. Můžeme předpokládat, že oběti tvoří zejména ti uživatelé internetu, kteří tráví většinu volného času v online komunikačních prostředích (chat, instant messengery, sociální sítě), kde také navazují virtuální kontakty s ostatními (hledají zde kamarády, přátele, životní partnery). V posledních letech se objevuje mnohem více případů kybergroomingu, ke kterým došlo na některé ze sociálních sítí (Facebook, apod.). Tyto sítě poskytují dokonalé podmínky pro realizaci kybergroomingu, díky propracovanému systému virtuálních sociálních vazeb. Děti a mládež jsou k manipulaci náchylnější zejména proto, že dosud nemají plně rozvinuté sociální dovednosti a mají nedostatek životních zkušeností.

3.1.1 Nejčastější typy obětí

Mezi nejčastější typy obětí patří děti s nízkou sebeúctou nebo nedostatkem sebedůvěry (lze je snadněji citově či fyzicky izolovat). Dále děti s emocionálními problémy, oběti v nouzi (často hledají náhradu za své rodiče a potřebují pomocnou ruku). Děti naivní a přehnaně důvěřivé (jsou ochotnější zapojit se do online konverzace s neznámými lidmi, obtížněji rozpoznávají rizikovou komunikaci) a v neposlední řadě i adolescenti/teenageři (zajímá je lidská sexualita, jsou ochotni o ní hovořit). (Kopecký, Krejčí, 2010) Nejzranitelnější skupinou adolescentů jsou samozřejmě ti, kteří si na internetu vytvářejí vztahy (blízké známosti). Mají většinou problém navázat uspokojivý vztah v běžném životě, v běžné komunikaci tváří v tvář. (Kováčová, Šimegová, 2011)

3.2 Kdo jsou útočníci?

Kyberútočníci tvoří heterogenní skupinu, ve které najdeme uživatele s nízkým i vysokým sociálním statutem (právníci, učitelé, policisté). V řadě případů oběť pachatele zná a je na něm závislá, často bývá útočníkem také známý rodiny oběti. Mezi útočníky převažují osoby, které dosud nebyly trestány. Někdy se jimi stávají i ti, kteří již byli za sexuální útoky proti dětem a mladistvým odsouzeni a došlo u nich k recidivě. U většiny útočníků byl diagnostikován patologický zájem o děti. Vztahy s dětmi kybergroomeři vnímají jako méně ohrožující, cítí se bezpečněji než ve vztazích s dospělými. Útočníci často vytvářejí sítě, ve kterých vzájemně spolupracují. Spolupodílejí se například na únosech dětí – dítě je manipulací donuceno k osobní schůzce, následně uneseno a převezeno na území jiného státu, kde je dále sexuálně zneužíváno, využíváno k výrobě dětské pornografie, fyzicky týráno apod. Síť predátorů často shromažďují osobní profily obětí do databází, které pak využívají ostatní členové sítě. (Kopecký, Krejčí, 2010)

Kybergroomeři se svou obětí snaží zmanipulovat. Psychická manipulace v rámci kybergroomingu probíhá obvykle delší dobu – od cca 3 měsíců po dobu několika let. Tato doba je přímo závislá na způsobu manipulace a na důvěřivosti oběti.

Proces manipulace dítěte pedofilním kybergroomeřem obvykle prochází několika základními etapami:

1. Vzbuzení důvěry a snaha izolovat oběť:

V první fázi se kybergroomeři snaží obvykle o získání osobního kontaktu na svou oběť (tel. číslo, adresu nebo ICQ apod.). Zjišťuje něco o životě oběti (zda žije s rodiči, jestli má sourozence, kamarády) a na těchto informacích dále staví další komunikaci, při níž se pokouší navázat přátelský vztah. Útočník zároveň oběť izoluje od okolí např. rodičů či kamarádů (rodiče ti nerozumí, já ano, mně se můžeš svěřit se svými problémy... neříkej o tom ostatním dětem, žártily by... neříkej o tom mamince... kdybys jí to řekl/a, nenáviděla by tě...).

2. Podplácení dárky či různými službami, budování kamarádského vztahu:

Tento vztah útočník posiluje dárky, které dítěti dává bez příčiny, či zásluhy (peníze, mobilní telefon, drahé hračky a oblečení, návštěva kina). Dítě takto podplácí.

3. Vyvolání emoční závislosti oběti na osobě útočníka:

V tomto stádiu vzniká závislost oběti na osobě útočníka. Zná i ta nejhlubší tajemství své oběti a dítě ani netuší, jakou zbraň mu poskytlo. Doma pak děti často lžou o tom, jak a s kým tráví svůj volný čas. Kybergroomer je pro ně důvěryhodnou osobou.

4. Osobní setkání:

Pokud do této doby nedošlo k osobnímu kontaktu, je jisté, že k němu dojde co nevidět. Může jít o návštěvu ZOO, procházku v parku, diskotéky či klubu, případně bytu samotného kybergroomera.

5. Sexuální obtěžování, zneužití dítěte

Poslední etapou je sexuální obtěžování a zneužití dítěte kybergroomerem. (E-bezpečí, 2008)

3.3 Jak se chránit před kybergroomingem?

Kromě technických možností je nejúčinnější obranou před kybergroomingem prevence. Ta spočívá zejména v dobré informovanosti učitelů i žáků o nebezpečích této internetové manipulace. Velmi důležitým preventivním nástrojem je také fungující komunikace mezi dítětem a rodičem, taktéž integrování témat internetové komunikace s neznámými uživateli do systému vzdělávání (například prostřednictvím rámcových vzdělávacích programů). (Kopecký, Krejčí, 2010)

3.3.1 Pravidla pro děti a mládež

1. Nenechte se oklamat sliby virtuálních útočníků (mohou vám slibovat lásku, pokračování vztahu v reálném světě, peníze, dárky apod.). Uvědomte si, že lidé na internetu mohou lhát!
2. Všimněte si nesrovnalostí v komunikaci s kyberútočnickými (útočník například udává různý věk, mění informace, které vám o sobě sdělil dříve apod.).
3. Uvědomte si, proč by někdo chtěl za každou cenu udržet internetový vztah nebo obsah komunikace v tajnosti.
4. Vytyčte si své osobní hranice s ohledem na sex. Nepřijímejte ani neodesílejte jiným uživatelům materiály sexuální povahy.
5. Ve virtuálním prostředí nikomu nesdělujte své osobní údaje (zejména své fotografie).

6. Nikdy nechodte na osobní schůzku, aniž by o ní věděli rodiče. Uvědomte si, co všechno se vám na schůzce může stát a jak může být schůzka riskantní.

7. Dejte si pozor na to, s kým se bavíte a o čem. Internetová komunikace vypadá jako anonymní, ale není. Nechcete přece, aby vás „internetový známý“ např. vystopoval v reálném světě, nebo aby vás nutil dělat něco, co dělat nechcete.

3.3.2 Pravidla pro rodiče

1. Komunikujte se svými dětmi o tom, co dělají na internetu. Uvědomte si, že i když je vaše dítě v bezpečí doma a sedí u počítače, nemusí to znamenat, že je v bezpečí!

2. Počítač dítěte nechejte na veřejně dostupném místě (např. v obývacím pokoji), které můžete namátkou kontrolovat.

3. Vysvětlete dětem, jaká rizika může internet představovat.

4. Uvědomte si, že když doma dítěti zakážete používat počítač a internet, najde si jinou cestu, jak se k těmto nástrojům dostat (u kamaráda, ve škole, prostřednictvím mobilního telefonu atd.). V případě, že se vaše dítě dostane do problémů spojených s kybergroomingem, kyberšikanou či dalšími nebezpečnými komunikačními jevy, nepoužívejte nefunkční metodu zákazu práce s počítačem a internetem! (Kopecký, Krejčí, 2010, str. 14, 15)

3.4 Kyberšikana v ČR

Varující případy z českého prostředí

Martina dlouhodobě šikanovali spolužáci. Svlékali ho do spodního prádla. Smáli se mu, když byl před tabulí. Zesměšňovali ho. Útoky zesilovaly. Vyvrcholilo to tím, že natočili shora kabinku záchoda, když měl průjem. A video kolovalo třídou... Všichni se svíjeli smíchy a chlapec se zhroutil.

"Má diagnostikovanou takzvanou školní fobii, tři měsíce byl v léčebně," komentuje nedávný případ Kolář. "Učitelé pak sice měli důkaz na mobilu, ale vypořádali se s tím tak, že to byl jednorázový incident," dodává.

V jiné třídě v jiné škole natáčeli kluci na mobil, jak mlátí svoji oběť řemenem a pěstmi. "Ten kluk byl úplně zlomenej, byl na dně. Ale dlouho nebyl schopen se bránit, nebyl schopen to ani nikomu říct. Až když mu pohrozili, že udělají web a pod jeho přezdívku tam ta videa dají," vypráví Kolář.

"Lekl se a začal naznačovat, že se něco děje. Měl absolutní hrůzu z veřejného ponížení. Tím se utrpení oběti násobí. Její ponížení vidí stovky i tisíce lidí. To vede ke zhroucení." (Nejezchlebová, 2009)

3.5 Kybergrooming v ČR

Kybergrooming není žádnou novinkou ani u nás, v České republice. Proto zařazujeme i konkrétní případ.

Případ z České republiky

Vrátný Pavel Hovorka přes služební internet vyhledával mladistvé chlapce ze sociálně slabšího prostředí, zjišťoval jejich zájmy a sliboval jim peníze nebo splnění jejich přání, za to požadoval jejich nahé fotografie. Pomocí fotografií a prozrazením jejich sexuálního zaměření pak chlapce vydíral a nutil k orálnímu či análnímu sexu. Svou první oběť získal tak, že jí v červenci roku 2005 namluvil, že vyhrála soutěž „Dítě VIP“. Odměnou byl pobyt v Praze v jeho vrátnici, kde chlapce původem z dětského domova znásilnil. Hovorka využíval k seznamování internetové servery, nejdříve chatoval, pak telefonoval, následovalo pozvání oběti k němu do práce. Soud uznal Hovorku vinným celkem ze sedmi případů pohlavního zneužívání, třinácti případů vydírání. Navíc také ohrožování výchovy mládeže a ze svádění k pohlavnímu styku. Hovorka byl odsouzen na 8 let vězení. (E-bezpečí, 2008)

4. Prevence, diagnostika a intervence

Kybernetické šikaně se nikdy nedá předejít s naprostou jistotou. Pokud ale budeme předem vybaveni informacemi o dané problematice, v našem případě o kyberšikaně, bude pro nás mnohem snazší problém zvládnout. Nejdůležitější se mi zdá informovanost o nebezpečnosti kyberšikany. Dětem bychom měli tyto informace sdělovat ve škole, rodiče by o tom s nimi měli mluvit doma. Než dítě začne poprvé pracovat s internetem, mělo by být poučeno o tom, jak si chránit své osobní informace a že ve virtuálním světě nikdy nemá jistotu, kdo sedí na druhé straně, pokud dotyčného ve skutečnosti opravdu neviděl, nebo ho osobně nezná.

Pro některé rodiče je vyesedávání u počítače ztrátou času, pro některé je internet neznámou a surfování příliš nerozumí. Sami nemají ponětí, kolik času u počítače stráví jejich dítě, co tam dělá a jak může být internet pro nepoučené dítě nebezpečný.

Je tudíž obvyklé, že se dítě rodičům s kyberšikanou ani nesvěří. Mohou tomu ale předejít tím, že oni samotní se o tyto novodobé technologie budou více zajímat. Dítě se jim potom může více svěřovat o problémech jako je kyberšikana.

4.1 Jak rodič nebo učitel pozná kyberšikanu

Učitelé mohou při pozorování chování dětí kyberšikanu odhalit. Dítě mohou pozorovat ve škole, při hodině, ale hlavně o přestávkách. Co se týká rodičů, své dítě pozorují doma. Důležitým okamžikem bývá to, že si včas všimnou, že se něco děje, že něco není v pořádku a odhadnou, jak daleko šikana zašla. Jde o zachycení varovných signálů, přímých (chování okolí vůči dítěti) a nepřímých (chování nebo vzhled dítěte) ukazatelů přítomnosti šikany ve třídě.

4.1.1 Nepřímé ukazatele prokazující, že dítě je šikanované

Dítě může být elektronicky šikanované, když:

- náhle přestane používat počítač
- často mění chování a nálady
- před cestou do školy trpí bolestmi břicha nebo hlavy
- je nervózní nebo nejisté při čtení e-mailů nebo SMS zpráv v mobilu
- nechce/bojí se chodit do školy nebo vůbec mezi lidi

- je rozčilené, expresivní nebo frustrované při odchodu od počítače

4.1.2 Nepřímé ukazatele prozrazující, že dítě šikanuje

Dítě může elektronicky šikanovat, když (např.) :

- rychle vypíná monitor nebo zavírá programy v počítači, když se přiblížíte
- tráví u počítače dlouhé hodiny v noci
- je rozčilené, pokud nemůže nečekaně použít počítač
- se přehnaně u počítače směje
- se vyhýbá hovorům o tom, co na počítači vlastně dělá
- používá několik online účtů nebo adres, které ani nejsou jeho
- pokud se nesvěří samo (což je výjimečné), měl by se rodič ptát (na vztahy ve třídě, kamarády)
- ve škole mohou být podezřelé smějící se hloučky žáků kolem počítače

4.1.3 Přímé ukazatele

Mezi přímé ukazatele, které poukazují na to, že dítě je agresorem, řadíme:

- úmyslné ponižování
- hrubé žertování a zesměšňování
- nadávky
- neustálé kritizování a zpochybňování
- poškozování a krádeže osobních věcí
- poškozování oděvu
- výsměch
- pohrdání
- omezování svobody
- bití, kopání, jiné tělesné násilí (Jurková, 2010)

4.2 Jak postupovat, když se staneme obětí kyberšikany

Obrana při útocích

1. *ukončete komunikaci* – s útočником nekomunikujte, nesnažte se ho odradit od jeho počínání, nemstěte se. Útočník to dříve nebo později vzdá, protože jeho snažení nepřinese prakticky žádnou odezvu.

Cílem agresora je vyvolat reakci, ať už jakoukoli. Tím, že napadený zareaguje, odpoví na provokaci, a tak poskytne útočnikovi pocit síly a kontroly, kterou tímto způsobem nad svou obětí získal.

2. *Blokujte útočníka* – znemožněte útočnikovi přístup k vašemu účtu či telefonnímu číslu (zablokujte si přijímání útočnickových zpráv či hovorů, změňte svou virtuální identitu).

3. *Oznamte útok, poradte se s někým blízkým, kdo vám může pomoci* – nikdy nezůstávejte na řešení problému sami, i přesto, že se budete cítit ponížene, či trapně, nebo budete pociťovat strach z reakcí ve vašem okolí.

4. *Uchovejte důkazy* – pro oběť je nejdůležitější aby si uchovávala důkazy útoků (SMS zprávy, zprávy z chatu, emailové zprávy), protože na základě těchto podkladů a důkazů může dojít k usvědčení agresora.

5. *Vyhledejte pomoc psychologa, zaměřte se na trénink asertivity*

6. *Nebudte nevšimaví (pro svědky a okolí)* – pokud víte o nějakém dalším případě kyberšikany, rozhodně o tom mluvte, protože obětí kyberšikany se může stát každý z nás.

7. *Podpořte oběti (pro svědky a okolí)* – pomozte obětem kyberšikanu nahlásit a poradte, na koho se mají obrátit. (Kyberšikana a její prevence, 2009)

4.3 Řešení kyberšikany ve škole, internet jako prevence online násilí

Postup je v základech stejný jako při zjištění klasické šikany. V metodickém pokynu MŠMT z roku 2009 k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení jsou uvedeny doporučení, které se vztahují ke kyberšikaně v její odlišnosti od klasické šikany.

1. **Důkladně vyšetřete všechny incidenty** tak, abyste mohli v případě nutnosti kázeňsky postihnout ty studenty, kteří se kyberšikany dopustili. Jakmile identifikujete agresora/y, zvolte **takové řešení, které je odpovídající závažnosti** prohřešku a důsledkům, které způsobil.
2. **Ponechávejte si všechny důkazy kyberšikany.** Založte si složku, kde budete mít všechny snímky obrazovky, zprávy, záznamy apod. Tak můžete demonstrovat závažnost chování a jeho dopad na školu. Toto je rozhodující zejména v případech, kdy máte v úmyslu studenty formálně potrestat (např. podmíněným vyloučením nebo vyloučením).
3. **Zajistěte si podporu a pomoc externího pracovníka,** se kterým má vaše škola navázanou spolupráci, nevyjímaje pracovníka represivního orgánu. To zvláště v případě, kdy kyberšikana zahrnovala reálné ohrožení bezpečnosti studentů nebo zaměstnanců školy.
4. **Informujte rodiče kyberagresora** o tom, že chování jejich dítěte je bráno vážně a na vaší škole nebude tolerováno.
5. **Poučte rodiče o tom, že mohou kontaktovat právníka.** Některé případy kyberšikany nespadají do kompetencí školy. V těchto případech mohou mít rodiče zájem řešit situaci jinými cestami. Mohou žalovat kyberagresora u občanského soudu např. za obtěžování, úmyslné vystavování nepříjemným zážitkům, stresu atd.
6. V případech, kdy se kyberšikana odehrála prostřednictvím mobilního telefonu, **kontaktujte mobilního operátora.** Shromažďuje data, která mohou sloužit jako důkaz. Předtím, než je vymaže, uchovává je po nějakou dobu na svých serverech.
7. **Kontaktujte a spolupracujte s MySpace, Facebookem, nebo jakýmkoli jiným webovým prostředím,** kde ke kyberšikaně došlo. Jejich zaměstnanci jsou zvyklí spolupracovat při řešení kyberšikany a mohou vám asistovat při odstranění závadného obsahu, shromažďování důkazů, nebo vám mohou poskytnout kontakt na někoho, kdo vám může pomoci.
8. **Poproste o radu ostatní školy,** jak ony v minulosti řešily podobné případy.
9. **Používejte kreativní strategie neformálních řešení,** obzvláště v případech méně závažných forem kyberšikany, které nevyústily do závažné újmy oběti. Například můžete od studentů požadovat, aby vytvořili plakáty proti kyberšikaně a vyvěsili je po

škole. Od starších studentů můžete požadovat, aby připravili pro mladší studenty stručnou přednášku o důležitosti zodpovědného používání moderních technologií. Je důležité odsoudit kyberšikanu – poslat zprávu zbytku školy, že šikana v jakékoli formě je nemorální, špatná. (Jurková, 2010, str. 13)

4.3.1 Pro bezpečí na internetu stačí dodržet jen pár důležitých, ale přitom jednoduchých zásad:

Nedávej nikomu adresu ani telefon. Nevíš, kdo se skrývá za monitorem na druhé straně.

Neposílej nikomu, koho neznáš, svou fotografii a už vůbec ne intimní. Svou intimní fotku neposílej ani kamarádovi nebo kamarádce - nikdy nevíš, co s ní může někdy udělat.

Udržuj hesla (k e-mailu i jiné) v tajnosti, nesděluj je ani blízkému kamarádovi.

Nikdy neodpovídej na neslušné, hrubé nebo vulgární maily a vzkazy. Ignoruj je.

Nedomlouvej si schůzku přes internet, aniž bys o tom řekl někomu jinému.

Pokud narazíš na obrázek, video nebo e-mail, který tě šokuje, opusť webovou stránku.

Svěř se dospělému, pokud tě stránky nebo něčí vzkazy uvedou do rozpaků, nebo tě dokonce vyděsí.

Nedej šanci virům. Neotevírej přílohu zprávy, která přišla z neznámé adresy.

Nevěř každé informaci, kterou na internetu získáš.

Když se s někým nechceš bavit, nebav se. (Bezpečný internet, 2000 – 2010)

4.3.2 České blogy podporující bezpečnost internetu a prevenci on-line násilí

Projekt E-Bezpečí

Úkolem projektu E-Bezpečí, který vznikl v roce 2008 je identifikovat a analyzovat nebezpečné komunikační praktiky vázané na elektronickou komunikaci, které v současnosti negativním způsobem působí na mladou generaci (zejména 6-15 let). Školou povinná mládež je díky omezené osvětě a nízkému rozvoji mediální/komunikační výchovy na základních školách každodenně vystavena negativnímu vlivu masy informací, aniž by měla schopnosti a dovednosti informace kriticky přehodnotit a zpracovat. (Kopecký, 2008)

Safer internet

České Národní centrum bezpečnějšího internetu uskutečnilo v roce 2009 projekt Safer Internet CZ, který je podporován Evropskou komisí v rámci programu Safer Internet. Cílem je přispívat ke zvyšování povědomí o zásadách bezpečného užívání internetu (saferinternet.cz, 2009). Poskytuje pomoc a působí proti šíření ilegálního obsahu na internetu. Saferinternet.cz ve spolupráci se svými partnery pořádá konference, semináře a různá školení, zaměřená na oblast bezpečnějšího internetu.

Součástí projektu Safer internet jsou:

- **Bezpečně online** (www.bezpecne-online.cz) – výchovně vzdělávací stránky, jejichž cílem je poskytování informací rodičům, učitelům a mladým uživatelům o bezpečném používání internetu.
- **Horká linka** (www.horkalinka.cz) je nástrojem boje proti internetové kriminalitě a zneužívání dětí na internetu a zároveň je kontaktní centrum přijímající hlášení, týkající se nezákonného a nevhodného obsahu na internetu. Horké linky brání šíření obrazového materiálu hlavně se zneužívanými dětmi, rasismem, xenofobií a stránek podporujících šíření drog nebo nabádajících k sebepoškození.
- **Linka pomoci** (www.pomoconline.cz) byla zřízena Linkou bezpečí, která pomáhá dětským obětem internetové kriminality. Jestliže se nějaké dítě cítí ohroženo nebo obtěžováno prostřednictvím internetu, může se obrátit na krizovou linku, chat nebo e-mailovou poradnu. Linka bezpečí - Pomoconline CZ také průběžně realizuje tematické preventivní kampaně zaměřené na děti i rodiče se stěžejním sdělením "Na internetu nikdy nevíš, kdo je na druhé straně" (saferinternet.cz, 2009).
- **Červené tlačítko** (www.cervenetlacitko.cz) – softwarový nástroj pro rychlé nahlášení závadného obsahu na internetových stránkách. (Rogers, 2011)

4.3.3 Zahraniční blogy

- Cyberbullying research center - www.cyberbullying.us
- STOP cyberbullying – www.stopcyberbullying.org
- Safetyweb - www.safetyweb.com

4.4 Kyberšikana a zákony

V České republice není kyberšikana stejně jako šikana trestným činem. Takovéto chování pouze může naplňovat skutkovou podstatu některého z trestných činů.

V případě kyberšikany může jít o vydírání, vyhrožování, nebezpečné pronásledování (stalking) nebo útisk, omezování osobní svobody, krádeže, ublížení na zdraví, poškození cizí věci, znásilnění atd. Soud může osobě mladší 15 let uložit opatření jako dohled probačního úředníka, zařazení do terapeutického, psychologického nebo jiného vhodného výchovného programu v rámci SVP, ochrannou výchovu.

Mladiství ve věku 15-18 let jsou posuzováni soudem pro mládež s ohledem na jejich rozumovou a mravní vyspělost.

Osoby starší 18 let jsou plně trestně odpovědné za své skutky.

Nelegální činy, které se vážou na internet, jsou popsány v souboru zákonných norem trestního zákona – zákon č. 140/1961 Sb. (Kopecký, Krejčí, 2010)

Zde uvádím přehled paragrafů, podle kterých by se dala klasifikovat kyberšikana:

Trestní zákoník (Zákon 40/2009 Sb.):

§ 144 Účast na sebevraždě až 12 let

§ 175 Vydírání až 16 let

§ 180 Neoprávněné nakládání s osobními údaji až 8 let

§ 181 Poškození cizích práv až 5 let

§ 182 Porušení tajemství dopravovaných zpráv až 10 let

§ 183 Porušení tajemství listin a jiných dokumentů uchovávaných v soukromí až 8 let

§ 184 Pomluva až 2 roky

§ 191 Šíření pornografie až 5 let

§ 192 Výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií až 8 let

§ 209 Podvod až 10 let

§ 230 Neoprávněný přístup k počítačovému systému a nosiči informací až 8 let

§ 231 Opatření a přechovávání přístupového zařízení a hesla k počítačovému systému a jiných takových dat až 5 let

§ 232 Poškození záznamu v počítačovém systému a na nosiči informací a zásah do vybavení počítače z nedbalosti až 2 roky

§ 352 Násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci až 3 roky

§ 353 Nebezpečné vyhrožování až 3 roky

§ 354 Nebezpečné pronásledování až 3 roky

§ 356 Podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod až 3 roky

§ 357 Šíření poplašné zprávy až 8 let (E-besedy, 2007)

4.5 10 tipů pro učitele

4.5.1 10 doporučení pro učitele

1. Formálně vyhodnoťte rozsah problému ve vaší škole za použití výsledků získaných z dotazníků nebo rozhovorů se studenty. V momentě, kdy budete mít základní přehled o tom, co se ve škole děje, můžete začít zavádět specifické strategie vzdělávání studentů a zaměstnanců v problematice online bezpečí a užívání Internetu kreativními a efektivními způsoby.

2. Učte studenty tomu, že všechny formy šikanování jsou nepřijatelné, a že kyberšikana může být předmětem disciplinárního řízení uvnitř školy. Informujte také studenty, že ačkoli se jejich jednání může dít několik kilometrů od školy, může být stejně na půdě školy řešeno, a to v případě, že by narušovalo „zdravé klima“ školy.

3. Vymezte jasná pravidla používání Internetu, počítačů a ostatních elektronických zařízení. Seznamte s nimi studenty a napište je na plakát a tento pak vyvěste do školních počítačových učeben, na chodby a do jednotlivých tříd, aby studentům připomínal nutnou zodpovědnost při používání těchto technologií.

4. Využívejte vrstevnického prvku. Dejte prostor starším spolužákům, aby vedli přednášky pro své mladší kolegy a sdíleli s nimi své zkušenosti.

5. Konzultujte se svým vedením vhodné postupy při řešení případů kyberšikany ještě PŘEDTÍM, než k nim dojde. **Vytvořte plán,** co můžete a co musíte udělat, na koho se obrátit, s kým se můžete v rámci školy poradit apod. Vytvořte scénáře pro různé situace.

6. Zahrňte pojem „kyberšikana“ do školního řádu a preventivního programu. Přesně vymezte, podle čeho se kyberšikana identifikuje, jak se bude řešit a co může při jejím odhalení nastat (kázeňské postihy apod.)

7. Nainstalujte do počítačů ve školních učebnách software, který bude blokovat vámi zadané webové stránky. Nezapomínejte však na to, že někteří technicky zdatní studenti mohou umět tento software obejít.

8. Pěstujte pozitivní školní klima. Průzkumy ukazují přímou úměrnost mezi negativně laděným školním prostředím a stoupající pravděpodobností kyberšikany mezi studenty. Především je nutné vytvořit a udržovat školní klima založené na respektu a integritě, kde násilí má za důsledek neformální i formální sankce.

9. Vzdělávejte své blízké okolí. Využijte svých znalostí nebo znalostí externích odborníků a zorganizujte besedy nejen pro své studenty a pedagogický sbor. Pozvěte i rodiče, prarodiče, všechny dospělé, kteří s vašimi studenty přichází do kontaktu. Neostýchejte se v případě nutnosti vybírat vstupné.

10. Stanovte ve své škole „specialistu na kyberšikanu“. Někoho, kdo bude ochoten sám sebe dále v problematice vzdělávat a za kým budou moci ostatní učitelé chodit pro radu. (Hinduja, Patchin, 2009)

II. Praktická část

5. Výzkum na ZŠ

5.1 Cíl práce, stanovení hypotéz

Cílem praktické části této práce bylo zjištění aktuálního stavu problematické otázky kyberšikany, povědomí o tom, co vlastně kyberšikana je, a to na malé vesnické základní škole a na městské škole v jihočeském kraji. Bezpochyby se jedná o závažný a aktuální problém nejen v našich školách, ale i v celé společnosti. Z těchto důvodů byl proveden tento výzkum, který může pomoci kantorům daných škol k jednoduché orientaci v problému kyberšikany a k případnému učinění vlastních opatření. Výzkum byl proveden v obou školách, jako výzkumný vzorek byly vybrány 8. a 9. ročníky, kdy na vesnické škole má každý ročník po jedné třídě, na městské škole mají ročníky po dvou třídách.

Pro ověření dílčích cílů byly stanoveny čtyři hypotézy:

H1: Většina z dotazovaných žáků má povědomí o tom, co znamená pojem kyberšikana.

H2: Častěji se dotazovaní žáci osobně neseťkali s jednáním, které by mohlo mít znaky kyberšikany.

H3: Ve většině případů dotazovaní vědí, jak se můžou bránit proti kyberšikaně.

H4: Většina z dotázaných žáků by sama nedokázala šikanovat někoho po internetu.

5.2 Metodika výzkumu

Pro zpracování teoretické části práce bylo využito kvantitativního výzkumu, kde byl jako výzkumná technika zvolen dotazník (viz příloha č. 1). Otázky v dotazníku byly uzavřené i otevřené, kde mohli žáci vyjádřit svůj názor, postoj k dané věci. Dotazník je složen ze dvou částí, kdy v první části jsou uvedeny základní identifikační údaje žáků jako je pohlaví a třída, kterou respondent navštěvuje a druhá část dotazníku obsahuje 16 otázek týkajících se průzkumu o kyberšikaně. Jednotlivé otázky jsou pokládány tak, aby jim všichni žáci porozuměli, jsou zaměřeny na zjištění jejich povědomí o znalostech pojmu kyberšikana, jestli a od koho tento pojem slyšeli, zda mají osobní zkušenost s tím, že by jim někdo ublížil, popřípadě jakým způsobem, kolikrát se to stalo, zda se jim při tom snažil někdo pomoci, komu se s tímto svěřili, jestli znají skutečný případ kyberšikany a jakým způsobem se mohou kyberšikaně bránit. Dotazník je samozřejmě anonymní.

Shromažďování potřebných informací bylo prováděno v dubnu 2012. Dotazníky byly respondentům rozdány osobně zpracovatelem, za souhlasu ředitele i jednotlivých třídních učitelů, kteří mi umožnili provést výzkum za přímé účasti s žáky. Výhodou tohoto setkání v jednotlivých třídách bylo zamezení případných nejasností či nepochopení v zadání otázek a taky zabránění nápovědy ze strany pedagogů. Dotazníky byly vyhodnoceny v měsíci květnu 2012.

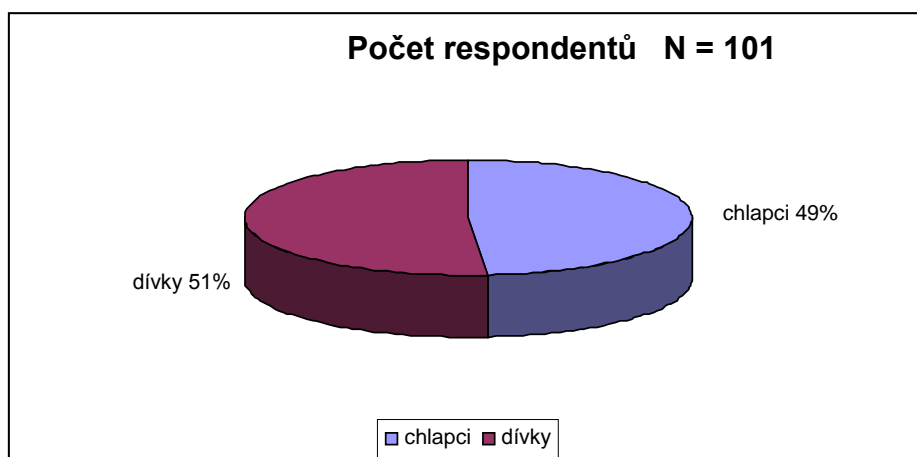
5.3 Výsledky výzkumu

Výzkumného šetření se zúčastnilo celkem 101 žáků, z toho 49 chlapců a 52 dívek, 8. a 9. ročníku, kdy tyto informace byly zjišťovány **1. otázkou v dotazníku**.

Tabulka č. 1: Počet respondentů

Počet respondentů (N)	
Chlapci	49
Dívky	52
Celkem	101

Graf č. 1: Počet respondentů

2. otázka v dotazníku nám měla rozlišit, do jaké třídy žáci chodí (každý ročník vesnické základní školy má po jedné třídě, městská škola má po dvou třídách v každém ročníku).

Tabulka č. 2: Počty žáků v jednotlivých třídách

Počty žáků v jednotlivých třídách				
vesnická škola	8. tř.	9. tř.		
Počet	15	19		
městská škola	8.A	8.B	9.A	9.B
Počet	17	16	16	18

3. otázka dotazníku směřovala k tomu, aby nám žáci sdělili, jaký si myslí, že jsou kolektiv. Otázka byla otevřená. Počet jednotlivých odpovědí je vyjádřen v tabulce (jednotlivé počty) a grafu (%).

Tabulka č. 3: Jaký jste kolektiv?

Jaký jste kolektiv?	
Dobry	65
Ne moc dobry	15
Skvely	15
Špatny	6

Graf č. 2: Jaký jste kolektiv?

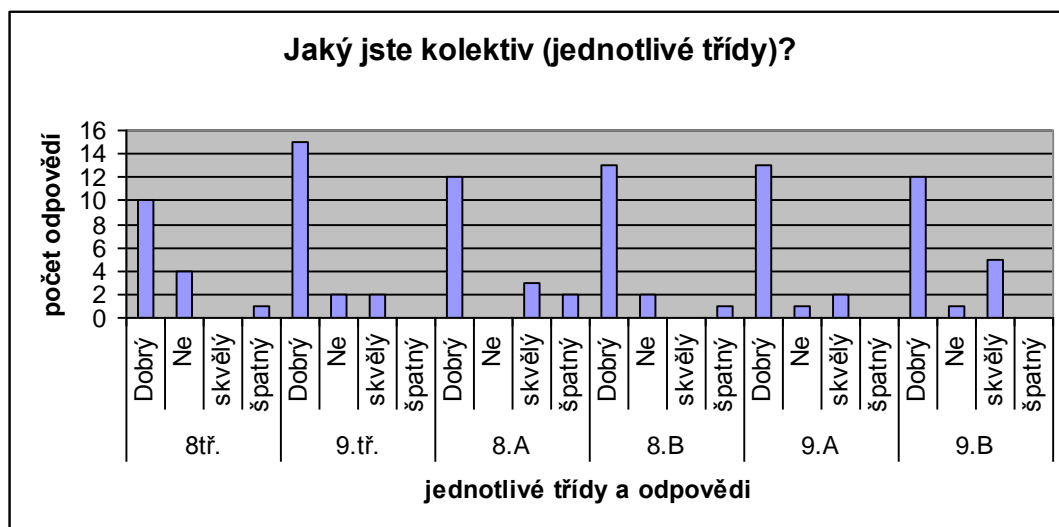

U žáků 8. tříd převažují kladné odpovědi nad zápornými a žáci 9. tříd si téměř všichni myslí, že jsou dobrým kolektivem (jednotlivé odpovědi viz tabulka č. 4 a graf č. 3).

Tabulka č. 4: Jaký jste kolektiv (jednotlivé třídy)?

Jaký jste kolektiv (jednotlivé třídy)?		
8. tř.	Dobry	10
	Ne moc dobrý	4
	Skvěly	0
	Špatný	1
9. tř.	Dobry	15
	Ne moc dobrý	2
	Skvěly	2
	Špatný	0
8.A	Dobry	12
	Ne moc dobrý	0
	Skvěly	3
	Špatný	2
8.B	Dobry	13
	Ne moc dobrý	2
	Skvěly	0
	Špatný	1
9.A	Dobry	13
	Ne moc dobrý	1
	Skvěly	2
	Špatný	0
9.B	Dobry	12
	Ne moc dobrý	1
	Skvěly	5
	Špatný	0

Graf č. 3: Jaký jste kolektiv (jednotlivé třídy)?

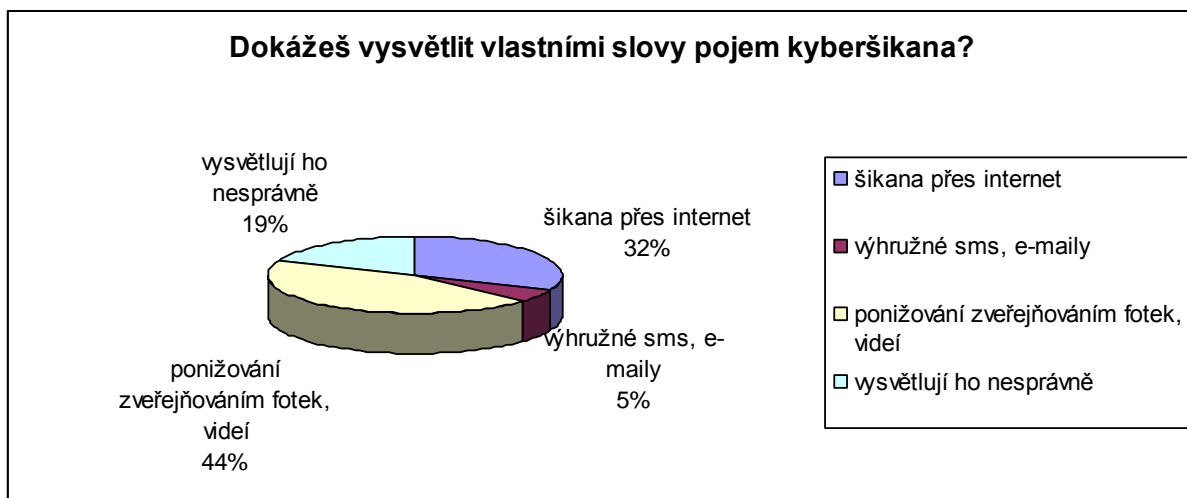

Ve **4. otázce dotazníku** nám měli žáci sdělit, zda někdy slyšeli pojem „kyberšikana“, na výběr měli ze dvou odpovědí, „ano“ a „ne“.

Zde skoro všichni žáci odpověděli, že slovo kyberšikana již slyšeli, otázkou však zůstává, na kolik tomuto pojmu rozumí, neboť ne všichni žáci na otázku, co slovo kyberšikana znamená, dokázali odpovědět. Celkem ho slyšelo 95 žáků z celkového počtu 101 žáků.

V **5. otázce dotazníku** měli žáci vlastními slovy vyjádřit, co si představují pod pojmem kyberšikana. Z celkového počtu 95 respondentů, kteří v otázce č. 4 tvrdili, že slovo kyberšikana již slyšeli, na tuto otázku odpovědělo žáků 77 (81%). Konkrétní vysvětlení významu slova kyberšikana ze strany žáků a počty odpovědí jsou uvedeny v grafu č. 4 a detailněji popsány níže.

Graf č. 4: Dokážeš vysvětlit vlastními slovy pojem kyberšikana?

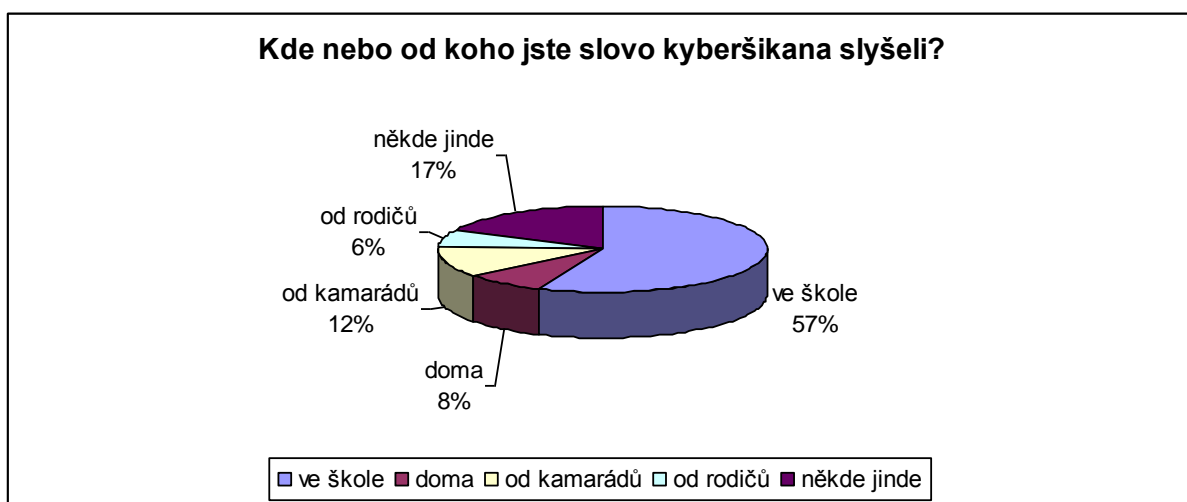
Nejčastější odpovědí na otázku, jak by vlastními slovy popsali kyberšikanu bylo, že jde o ponižování na internetu prostřednictvím zveřejňování trapných, intimních fotek a videí. Takto odpovědělo 42 žáků (44%). Dalším častým vysvětlením kyberšikany bylo, že jde o šikanu přes internet. Tuto odpověď uvedlo 30 žáků (32%). 18 žáků (19%) tento pojem nedokáže vysvětlit správně. Vysvětlují ho např. jako více kluků šikanuje jednu dívku, jít na slabšího a bít ho, nebo jako ubližování. 5 žáků (5%) vysvětluje kyberšikanu jako posílání výhrušných e-mailů.

V **6. otázce dotazníku** měli žáci odpovědět, v návaznosti na 4. otázku, pokud slovo kyberšikana slyšeli, tak kde, popřípadě od koho. Zde se sice jednotlivé odpovědi různí, ale většina z žáků slovo kyberšikana slyšela ve škole a to v 97 případech, ve 30 případech někde jinde, ve 20 případech od kamarádů, ve 14 případech doma a v 11 případech slovo kyberšikana slyšeli od rodičů (viz. tabulka č. 5, která vyjadřuje počty a graf č. 5 procentuální zastoupení). Někteří žáci samozřejmě využili více odpovědí. Častou odpovědí na otázku, kde jinde slovo šikana slyšeli, odpovídali v televizi (ve 14 případech) a na internetu (v 16 případech).

Tabulka č. 5: Kde nebo od koho jste slovo kyberšikana slyšeli?

Kde nebo od koho jste slovo kyberšikana slyšeli?	
ve škole	97
doma	14
od kamarádů	20
od rodičů	11
někde jinde	30

Graf č. 5: Kde nebo od koho jste slovo kyberšikana slyšeli?

V 7. otázce dotazníku měli žáci uvést, zda jim někdy někdo ublížil takovým způsobem, kterým vysvětlovaly, co je kyberšikana. Na výběr měli pouze ze dvou odpovědí, ano a ne (viz. tabulka č. 6, která nám vyjadřuje počty odpovědí a graf č. 6, který nám vyjadřuje procentuální poměr odpovědí).

Tabulka č. 6: Ublížil ti někdy někdo takovým (viz. otázka č. 5) způsobem?

Ublížil ti někdy někdo takovým způsobem?	
Ano	9
Ne	92

Graf č. 6: Ublížil ti někdy někdo takovým (viz. otázka č. 5) způsobem?

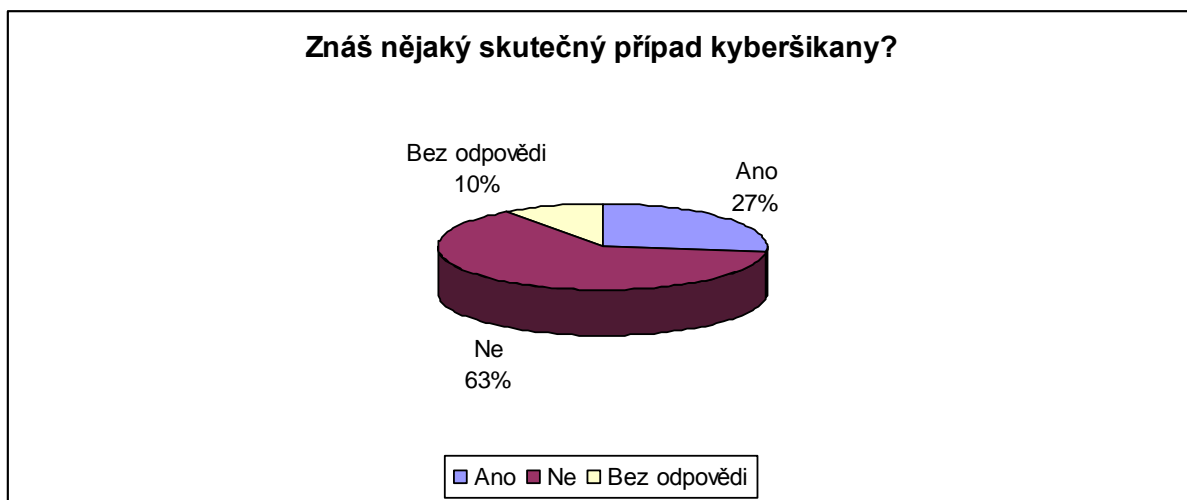
Otázkami číslo 8. – 14. se budeme podrobněji zabývat ve shrnutí praktické části, protože tyto otázky se týkají pouze devíti žáků. Toto číslo je pro můj výzkum nedostačující.

V **otázce dotazníku č. 15** měli žáci odpovědět, jestli znají nějaký skutečný případ kyberšikany (viz. tabulka č. 14, která nám vyjadřuje počty odpovědí a graf č. 14, který nám vyjadřuje procentuální poměr odpovědí). Žáci měli na výběr z odpovědí ano a ne.

Tabulka č. 14: Znáš nějaký skutečný případ kyberšikany?

Znáš nějaký skutečný případ kyberšikany?	
Ano	27
Ne	64
Bez odpovědi	10

Graf č. 14: Znáš nějaký skutečný případ kyberšikany?

V otázce dotazníku č. 16 měli žáci odpovědět, jakým způsobem se mohou proti kyberšikaně bránit. Jednotlivé údaje jsou v tabulce č. 15, která nám vyjadřuje počty odpovědí a v grafu č. 15, který nám vyjadřuje procentuální poměr odpovědí. Tato otázka byla otevřená.

Tabulka č. 15: Jak se můžeš bránit?

Jak se můžeš bránit?	
prát se	4
nevím	8
opětováním	1
říct to dospělé osobě	50
blokování nežádoucí osoby	2
policie	5
nijak	7
pomoc kamaráda	5
bez odpovědi	4
neodpovídat	3
obrátit se na nějakou organizaci	1
nepsat si s cizími lidmi	5
nepoužívat soc. sítě	9
nezveřejňovat své fotky, hlídat si soukromí	3
nemít PC	2

Graf č. 15: Jak se můžeš bránit?

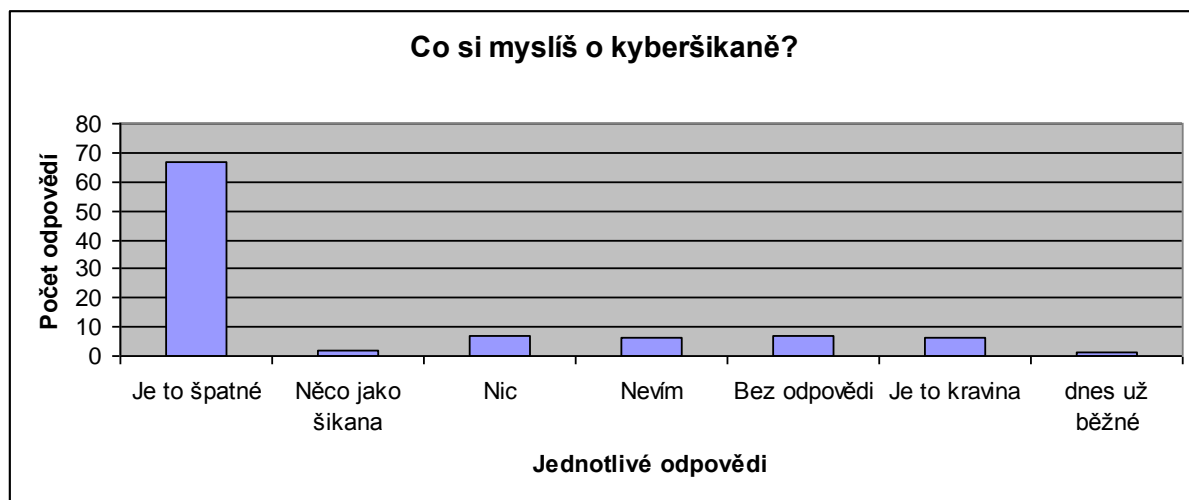

V otázce dotazníku č. 17 měli žáci odpovědět, co si myslí o kyberšikaně. Tato otázka byla také otevřená, zde mohou žáci vyjádřit svůj postoj k problému (viz. tabulka č. 16, která nám vyjadřuje počty odpovědí a graf č. 16, který nám vyjadřuje procentuální poměr odpovědí).

Tabulka č. 16: Co si myslíš o kyberšikaně?

Co si myslíš o kyberšikaně?	
Je to špatné	67
Něco jako šikana	2
Nic	7
Nevím	6
Bez odpovědi	7
Je to kravina	6
dnes už běžné	1

Graf č. 16: Co si myslíš o kyberšikaně?

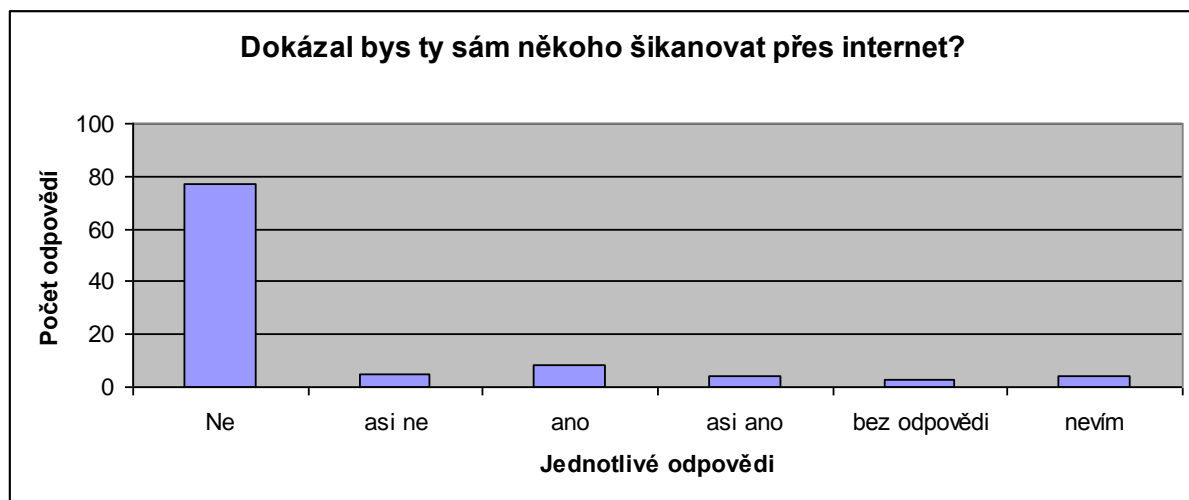

V otázce dotazníků č. 18 měli žáci odpovědět, jestli by oni sami byli schopni někoho šikanovat přes internet, mobil (viz. tabulka č. 17, která nám vyjadřuje počty odpovědí a graf č. 17, který nám vyjadřuje procentuální poměr odpovědí).

Tabulka č. 17: Dokázal bys ty sám někoho šikanovat přes internet?

Dokázal bys ty sám někoho šikanovat přes internet?	
Ne	77
asi ne	5
Ano	8
asi ano	4
bez odpovědi	3
Nevím	4

Graf č. 17 Dokázal bys ty sám někoho šikanovat přes internet?

5.4 Stanovení závěrů

V kapitole 5.1 této práce byly autorem stanoveny čtyři hypotézy, které se nyní pokusíme ověřit. Jednalo se o následující hypotézy.

H1: Většina z dotazovaných žáků má povědomí o tom, co znamená pojem kyberšikana.

Pro ověření této hypotézy jsme ve vlastním výzkumu použili otázku dotazníku č. 4, kde jsme se žáků tázali, zda někdy slovo kyberšikana slyšeli. Zde nám 95 respondentů odpovědělo, že ano, tedy 94% žáků se s tímto pojmem už setkalo. Další otázka pro ověření této hypotézy zněla, zda by žáci vlastními slovy dokázali vysvětlit, co si pod pojmem kyberšikana dokáží představit. Na tuto otázku odpovědělo celkem 77 respondentů, tedy 81%. Na otázku nedokázalo odpovědět a pojem vysvětlit 24 žáků, tedy 19%.

Vzhledem k tomu, že 81% žáků dokázalo pojem kyberšikana vysvětlit na velmi dobré úrovni, lze říci, že **hypotéza H1 byla verifikována.**

H2: Častěji se dotazovaní žáci osobně nesetkali s jednáním, které by mohlo mít znaky kyberšikany.

Pro ověření hypotézy H2 jsme v dotazníku použili otázku č. 7, kdy jsme se respondentů tázali, zda jim někdo ublížil způsobem, který měli popsat v otázce č. 5. 9 žáků odpovědělo, že jim někdy někdo takto ublížil a 92 žáků, tedy 91%, že nikoliv. S jednáním, které má znaky kyberšikany se tedy setkala „pouze“ 9% žáků.

V tomto případě můžeme konstatovat, že **hypotéza H2 byla verifikována**, neboť počet odpovědí v případě žáků, kteří se s takovým jednáním nesetkali, přesáhl 50%. S tímto výsledkem můžeme být spokojeni, ale situaci nesmíme podceňovat a zanedbávat prevenci tohoto problému i nadále.

H3: Ve většině případů dotazovaní vědí, jak se můžou bránit proti kyberšikaně.

Pro ověření hypotézy H3 byla vybrána otázka dotazníku č. 16, která nám měla sdělit něco o informovanosti žáků v problematice kyberšikany, konkrétně na koho se obrátit a jak se proti kyberšikaně bránit. Žáci pojali otázku v tom smyslu, že by se s touto záležitostí snažili na někoho obrátit. Za pozitivní odpovědi by se daly považovat, kdyby se svěřili učiteli, kamarádovi, rodičům, řediteli, použili linku bezpečí nebo se svěřili někomu jinému, což celkem činí 45% odpovědí. Z tohoto výsledku můžeme říci, že **hypotéza H3 byla falsifikována**. Procentuální vyjádření nedosahuje nad 50%.

Podle mého názoru by žáci měli mít větší přehled o možnostech obrany proti těmto sociálně patologickým jevům a umět je lépe vyjádřit, neboť jak plyne z otázky dotazníku č. 4 a 6, tak z celkového počtu 101 respondentů 95 žáků slovo kyberšikana slyšelo a 57% jich tento pojem slyšelo ve škole. Z toho lze usuzovat, že o tomto problému s učiteli hovoří nebo hovořili, ale pořád nemají ucelené informace o možnostech, které mají.

H4: Většina z dotázaných žáků by sama nedokázala šikanovat někoho po internetu.

Pro ověření platnosti hypotézy H4 byla využita otázka dotazníku č. 18, která nám vyjadřuje počet odpovědí žáků na otázku, zda by oni sami dokázali někoho šikanovat

přes internet, či mobilní telefon. 82 odpovědí znělo, že ne, nebo asi ne. 12 odpovědí bylo spíše kladných a 7 žáků buď nevědělo, nebo neodpovědělo. 93% z 98 respondentů, kteří na tuto otázku odpovídali, by nedokázali někoho šikanovat přes internet. Lze tedy říci, že **hypotéza H4 byla verifikována.**

Závěr praktické části

Předpokládala jsem, že i na poměrně malých školách se žáci s kyberšikanou setkali ve větší míře. Pouze 9 žáků v dotazníku uvedlo, že má osobní zkušenost s kyberšikanou. Když jsem se ptala na způsob, jakým jim bylo ublíženo, jednalo se převážně o zveřejnění fotek na internetu, na sociálních sítích (56%). Dále se vícekrát objevila odpověď, že jim byly zasílány výhrušné SMS (33%) a v neposlední řadě odpověď, že šlo o pomluvy na Facebooku (11%). Šesti žákům takto bylo ublíženo jednou, tři žáci odpověděli, že se tak stalo vícekrát. Ve většině případů se o tom žáci nikomu nezmínili, pokud to řekli, projevíli důvěru rodičům a třídnímu učiteli. Obětem se snažili dotyční pomoci, zbytku se bohužel pomoci nedostalo, a to z důvodu, že o tom nikomu neřekli. Také jsem se ale setkala s odpovědí, že viník nebyl nijak potrestán, což by se asi stát nemělo.

Myslím, že těchto 9 žáků našlo odvalu a do anonymního dotazníku pravdivě odpovědělo. Podle mého názoru se s kyberšikanou setkalo více z nich, ale zřejmě se za to stydí a nechtějí to přiznat anebo si něco takového vůbec nepřipouštějí a berou kyberšikanu za součást svého života. Jako etapu, která k životu patří a nějakým způsobem možná skončí.

Dále bych se ještě vrátila k otázce č. 18. Jsem si vědoma jisté manipulativnosti v této otázce. Položila jsem ji pouze ze zvědavosti. Chtěla jsem vědět, kolik žáků na ní dokáže odpovědět. Víím, že v dnešní době je kyberšikana velmi snadná, těžko odhalitelná, objevuje se tu výrazné pozérství. Možná na sebe žáci chtěli jen upozornit, proto bez rozmyslu a jasně vyjádřili, že by klidně někoho šikanovat dokázali.

Závěrem lze tedy říci, že žáci mají povědomí o pojmu kyberšikana a dokážou ho vysvětlit celkem obstojně.

Z provedeného výzkumu bylo zjištěno, což není pozitivním faktorem, že s kyberšikanou se žáci již setkali osobně, i když zatím v „malé“ míře. I přesto, tohle zjištění pro nás může být motivující a důvodem ke svědomitějšímu přístupu k prevenci

psychopatologických jevů. Učitel by tyto kroky neměl zanedbávat, nechávat v pozadí. Žáci pořád nemají ucelené informace o možnostech dostatečné obrany. 45% zastoupení žáků, kteří by se obrátili na někoho dospělého, je pořád málo. Většina z nich nemá tušení, že existují různé blogy, kde jim pomoc nabízejí, linky důvěry apod. Učitel by měl se svými žáky neustále komunikovat, a tak si i vytvořit důvěru u žáků. Není to vždy jednoduché, ale důvěra mezi žákem a učitelem je v těchto případech důležitá, někdy klíčová.

To, že 93% respondentů by nedokázalo šikanovat někoho přes internet je pozitivní. Ale i těch 12 kladných odpovědí ze 101 žáků naznačuje, že něco není v pořádku. Není správné, že ponižování, zesměšňování a vyhrožování druhým přijde někomu z těchto žáků normální a klidně by se dokázal chovat tímto způsobem např. ke svým vrstevníkům. Když tyto odpovědi musíme brát s jistou rezervou. Jak už jsme zmínili, může jít o způsob, jak na svoji osobu upozornit.

Závěr

Myslím, že pro diplomovou práci jsem zvolila aktuální téma, problematiku kyberšikany na základních školách. Stále více o těchto problémech slyšíme, často se týkají, nebo dotýkají nás samotných, a proto bychom je neměli v žádném případě ignorovat. Žijeme ve světě plném elektroniky a technických vymožeností, a tak není od věci seznámit se se všemi klady i zápory.

Celou práci jsem rozdělila do dvou hlavních částí, a to na část teoretickou a na část praktickou. V teoretické části jsme se snažili od úplného začátku proniknout do vývoje jedinců, rozlišit, co je šikana, a co už je kyberšikana. Dále jsme si vysvětlili rozdíl mezi psychickým a fyzickým násilím. Detailněji jsme se zaměřili na jednotlivé účastníky kyberšikany, kterými jsou oběť a agresor a na prostředky kyberšikany.

V další části jsme pohovořili o kybergroomingu, který je dnes velmi častý a stejně nebezpečný jako samotná kyberšikana. Uvádíme i příklady skutečných případů kyberšikany a kybergroomingu z České republiky. V poslední části se zmiňujeme o prevenci a diagnostice kyberšikany. Poskytujeme rady pro rodiče a učitele, aby věděli, jak je možné poznat kyberšikana u žáků, u svých dětí. Ať už z hlediska obětí, tak z hlediska agresorů. Doporučení, která zde uvádíme, se určitě hodí pro praktický život jak rodičů, tak i učitelů. Myslím, že i já jsem do své praxe obohacena o cenné rady a připomínky.

Cílem práce bylo zjistit povědomí žáků o tomto problému. Zaměřena byla na žáky ve věkovém rozmezí 13-15 let, což odpovídá žákům osmých a devátých tříd. Z výsledků dotazníkového šetření a z odborné literatury jsme se pokusili vyvodit patřičné závěry a částečně jsme se snažili odpovědět na některé otázky problematiky kyberšikany. Zjistila jsem, že žáci jsou dnes o tomto tématu dobře informováni. I přesto se ale najdou i tací, kteří vůbec netuší, co pojem kyberšikana vlastně znamená. Velmi mě překvapilo také to, že „jen“ 9 žáků má osobní zkušenost.

Bylo zjištěno mnoho přímých i nepřímých ukazatelů, které by nám mohly naznačovat, že právě na daných školách by neměli pedagogové problém kyberšikany podceňovat.

Chtěla bych připomenout, že důležitá je prevence. Prevencí, a především hlavně primární, je třeba působit už od nejútlejšího věku dítěte. Dítě musí být dostatečně informované o způsobech vhodného reagování na různé situace, aby byly schopny se takovým situacím vyhnout, případně účinně bránit. Vždy je třeba začít včas jednat,

problémy odhalit v začátcích, vést dítě tím správným, i když nesnadným směrem. Ve škole je nutné zajistit bezpečný internet, například zablokováním různých rizikových stránek a sociálních sítí.

Dnes mají pedagogové spoustu možností zúčastnit se různých kurzů a setkání s odborníky, kteří se na kyberšikanu přímo specializují. To jim usnadní práci při řešení situací, jako je obtěžování na internetu, se kterými se žáci setkávají. Pro školu je vždy přínosem, když zde působí pedagog nějakým způsobem proškolený v tomto oboru.

Pedagogové v dnešních školách nemají jednoduchou pozici. Jejich autorita v některých školách více či méně upadá. Důvěru v učitele mají podle mého názoru převážně děti na prvním stupni základních škol, na druhém se už buduje hůře. Stále více se u žáků vyskytují různé druhy rizikového chování. Bylo jen otázkou času, kdy se s příchodem informačních technologií do škol a domácností objeví nový problém. I morálka dnešních dětí upadá, a tak není žádnou novinkou používání mobilních telefonů při běžné výuce. Tak snadno může dojít i ke kyberšikně žák versus učitel. Internet a mobilní telefony jsou naší každodenní součástí, tudíž i kyberšikana. Najdeme i takové učitele, kteří se s ní snaží bojovat prostřednictvím prevence. Jsou nadšeni pro svou práci natolik, že rádi pro děti obětují volný čas v jejich prospěch. Snaží se o to, aby děti netrávily čas jen u počítačových her, internetu a mobilních telefonů. Snahu by měli projevit i rodiče. Nenechat vše jen na učitelích a svým dětem se věnovat, komunikovat s nimi, vytvořit si důvěrný vztah a seznamovat je s každodenním nebezpečím internetu a mobilních telefonů. Na školách dnes také působí metodici prevence či výchovní poradci a psychologové, kteří svou soustavnou činností apelují na chování žáků a ve spolupráci s rodinou mohou tomuto problému lépe předcházet a případnou situaci řešit. Je sice výborné, že děti přístup k informacím mají neomezený, ale měly by se naučit rozpoznat, co už je může ohrozit, jaké chování na internetu může být nebezpečné. Víím, že internet by nám měl sloužit i jako zprostředkovatel pozitiv, ale mladou generaci musíme naučit, jak s nimi naložit.

Kyberšikany stále přibývá a my jako společnost bychom ji neměli podceňovat. Dochází čím dál více k vyhrocování těchto složitých situací v případě obětí. Často končí smrtí. Myslím, že je důležité děti od útlého věku s tímto jevem seznamovat. Ať už s případy kyberšikany na internetu nebo s případy kybergroomingu. Čím více o tom budou děti vědět, tím více si na takový případ mohou dát pozor, nebo ho včas někomu kompetentnímu oznámit.

Použitá literatura

1. BENDL, S. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Praha: ISV, 2003. 197 s. ISBN 80-86642-08-9.
2. KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. 255 s. ISBN 80-7178-513-X.
3. KREJČÍ, Veronika. *Kyberšikana*. Olomouc, 2010, 72 s. ISBN 978-80-254-7791-5
4. KOPECKÝ, K., KREJČÍ, V. *Rizika virtuální komunikace*. Olomouc: NetUniversity s.r.o, 2010. Počet stran 34. ISBN 978-80-254-7866-0.
5. ROGERS, Vanessa. *Kyberšikana: pracovní materiály pro učitele a žáky i studenty*. Vyd. 1. Překlad Ondřej Vágner. Praha: Portál, 2011, 97 s. ISBN 978-807-3679-842.
6. ROTTOVÁ, N. a kol. *Kyberšikana a její prevence: Příručka pro učitele*. Plzeň: Člověk v tísni, o.p.s. Statutární město Plzeň, 2009. ISBN 978-80-86961-78-1.
7. ŘÍČAN, P. *Agresivita a šikana mezi dětmi*. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-049-9.
8. ŠIMEGOVÁ, Miroslava A. a Barbora KOVÁČOVÁ. *Šikanovanie v prostredí školy: možnosti prevencie a zvládania*. Trnava: Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2011. ISBN 978-80-8082-484-6.
9. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie*. Vyd. 1. V Praze: Karolinum, 2005, 467 s. ISBN 978-802-4609-560.

Elektronické články

1. BELSEY, B. What are the forms that cyberbullying might take? [online]. [cit. 2012-04-12]. Dostupné z: <<http://www.cyberbullying.ca>>.
2. Bezpečný internet. [online]. 2000 - 2010 [cit. 2012-06-13]. Dostupné z: <http://bezpecnyinternet.cz/deti/rady-pro-tebe/desatero-bezpecneho-internetu.aspx>
3. E-besedy. [online]. [cit. 2012-06-13]. Dostupné z: <http://www.e-besedy.cz/internetova-bezpecnost/kybersikana.html>

4. E-bezpečí. [online]. 2008 - 2009 [cit. 2012-06-13]. Dostupné z: <http://cms.e-bezpeci.cz/content/view/14/39/lang,czech/>
5. E-bezpečí. [online]. 2008 - 2009 [cit. 2012-06-13]. Dostupné z: <http://www.e-bezpeci.cz/index.php/temata/kybergrooming/33-112>
6. E-bezpečí. [online]. 2008 - 2009 [cit. 2012-06-13]. Dostupné z: <http://www.e-bezpeci.cz/index.php/temata/kybergrooming/125-42>
7. HINDUJA, S., PATCHIN, J. W., BURGESS-PROCTOR, A. Cyberbullying – parent/teenager „scripts“ to promote dialogue and discussion [online]. [cit. 2012-04-12]. Dostupné z: <http://www.cyberbullying.us>
8. JURKOVÁ, Kristýna. Metodika k prevenci a řešení kyberšikany. 2010. Dostupné z: poradenskecentrum.cz/dokumenty/kybersikana.doc
9. KOPECKÝ, Kamil. Případy kybergroomingu I. *Případy kybergroomingu I.* [online]. [cit. 2012-06-13]. Dostupné z: <http://www.e-bezpeci.cz/index.php/temata/kybergrooming/33-112>
10. KOWALSKI, R. M., LIMBER, S. P. Electronic bullying among middle school students. Abstract. 2007.
11. KREJČÍ, Veronika. *Co je kyberšikana?* [online]. 2009 [cit. 2012-05-12]. Dostupné z: <http://cms.e-bezpeci.cz/content/view/14/39/lang,czech/>
12. Kyberšikana a její prevence: příručka pro učitele [online]. Vyd. 1. Editor Aleš Kavalír. Plzeň: Pro město Plzeň zpracovala společnost Člověk v tísni, pobočka Plzeň, 2009, 104 s. [cit. 2012-06-13]. ISBN 978-80-86961-78-1.
13. Kyberšikana. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2012-05-12]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Kyber%C5%A1ikana>
14. MALÍKOVÁ, Barbora. <http://tarantula.ruk.cuni.cz/> [online]. 2007 [cit. 2011-01-19]. Kyberšikana. Dostupné na WWW: <http://tarantula.ruk.cuni.cz/KKP-14-version1-Malikova_Kybersikana_clanek.doc>
15. NEJEZCHLEBOVÁ, Lenka. *Natočili ho na záchodě, chlapec skončil v léčebně.* [online]. 2009 [cit. 2012-05-12]. Dostupné z: <http://zpravy.idnes.cz/sms-pro->

hnidu-a-video-ze-zachoda-tak-vypada-kybersikana-p11-
/domaci.aspx?c=A090304_130312_domaci_nel

16. NEJEZCHLEBOVÁ, Lenka. Do nového roku tuberu, cholery a smrt. *Do nového roku tuberu, cholery a smrt* [online]. 2009 [cit. 2012-05-12]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/sms-pro-hnidu-a-video-ze-zachoda-tak-vypada-kybersikana-p11-/domaci.aspx?c=A090304_130312_domaci_nel
17. Safer internet. [online]. 2011 [cit. 2012-06-13]. Dostupné z: <http://www.saferinternet.cz/pro-rodice/sexting-kybergrooming>
18. Stop násilí [online]. 2007 [cit. 2012-06-13]. Dostupné z: <http://www.stopnasili.cz/teenageri/nasili-ve-vztahu/formy-nasili.html>
19. WILLIAMS, Susan G. a Alice J. GODFREY. What is Cyberbullying. *Journal of Psychosocial Nursing and Mental Health Services* [online]. 2011-10-01, roč. 49, č. 10, s. 36-41 [cit. 2012-05-13]. ISSN 0279-3695. DOI: 10.3928/02793695-20110831-03. Dostupné z: <http://www.slackinc.com/doi/resolver.asp?doi=10.3928/02793695-20110831-03>

Seznam tabulek a grafů

Tabulka č. 1: Počet respondentů

Tabulka č. 2: Počet žáků v jednotlivých třídách

Tabulka č. 3: Jaký jste kolektiv?

Tabulka č. 4: Jaký jste kolektiv (jednotlivé třídy)?

Tabulka č. 5: Kde nebo od koho jste slovo kyberšikana slyšeli?

Tabulka č. 6: Ublížil ti někdy někdo takovým (viz. otázka č. 5) způsobem?

Tabulka č. 7: Pokud ti někdo ublížil, jednalo se o...

Tabulka č. 8: Pokud ti někdo ublížil, jakým způsobem?

Tabulka č. 9: Pokud ti někdo ublížil, kolikrát se to stalo?

Tabulka č. 10: Řekl jsi o tom někomu?

Tabulka č. 11: Snažil se ti někdo pomoci?

Tabulka č. 12: Pomohl ti ten, komu jsi o tom řekl/a?

Tabulka č. 13: Byl potrestán ten, co ti ublížil?

Tabulka č. 14: Znáš nějaký skutečný případ kyberšikany?

Tabulka č. 15: Jak se můžeš bránit?

Tabulka č. 16: Co si myslíš o kyberšikaně?

Tabulka č. 17: Dokázal bys ty sám někoho šikanovat přes internet?

Graf č. 1: Počet respondentů

Graf č. 2: Jaký jste kolektiv?

Graf č. 3: Jaký jste kolektiv (jednotlivé třídy)?

Graf č. 4: Dokážeš vysvětlit vlastními slovy pojem kyberšikana?

Graf č. 5: Kde nebo od koho jste slovo kyberšikana slyšeli?

Graf č. 6: Ublížil ti někdy někdo takovým (viz. otázka č. 5) způsobem?

Graf č. 7: Pokud ti někdo ublížil, jednalo se o...

Graf č. 8: Pokud ti někdo ublížil, jakým způsobem?

Graf č. 9: Pokud ti někdo ublížil, kolikrát se to stalo?

Graf č. 10: Řekl jsi o tom někomu?

Graf č. 11: Snažil se ti někdo pomoci?

Graf č. 12: Pomohl ti ten, komu jsi o tom řekl/a?

Graf č. 13: Byl potrestán ten, co ti ublížil?

Graf č. 14: Znáš nějaký skutečný případ kyberšikany?

Graf č. 15: Jak se můžeš bránit?

Graf č. 16: Co si myslíš o kyberšikaně?

Graf č. 17: Dokázal bys ty sám někoho šikanovat přes internet?

Seznam příloh

Příloha č. 1: Dotazník k problematice šikany

Příloha

Příloha č. 1

Dotazník k problematice šikany

1. Pohlaví..... chlapec x dívka

2. Třída.....

3. Jaký jste kolektiv?.....

4. Slyšel jsi někdy pojem kyberšikana? ano x ne

5. Dokážeš vlastními slovy vyjádřit, co si představuješ pod pojmem kyberšikana?
.....
.....
.....

6. Kde jsi slyšel pojem kyberšikana, popř. od koho?

ve škole	od kamarádů	někde jinde
doma	od rodičů	

7. Ublížil ti někdy někdo takovým (viz. otázka č.5) způsobem?

ano x ne

8. Pokud ublížil, o koho se jednalo?

Chlapec x dívka x více (spolu)žáků najednou

9. Jakým způsobem?

.....
.....
.....
.....
.....

10. Kolikrát se to stalo?.....jednou x vícekrát

11. Řekl jsi o tom někomu?

.....
.....

12. Snažil se ti pomoci?.....ano x ne

13. Pomohl ti nějakým způsobem ten, komu ses svěřil?.....ano x ne

14. Byl potrestán ten, co ti ublížil?

Ano, a jak? x ne x nevím

.....
.....

15. Znáš nějaký skutečný případ kyberšikany?.....ano x ne

16. Jak se můžeš bránit?

.....
.....
.....

17. Co si myslíš o kyberšikaně?

.....
.....
.....

18. Dokázal by si ty sám někoho šikanovat přes internet? (mobil)

.....
.....